

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno mė-
nesio. Metinė prekė su
prisiuntimu:

Rusijoje . . . uždengtose
gromatose . . . 6 rubl.,
Prusose . . . 4 auks.,
Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apgarsinimai „V a r p e“,
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtą dalį ištisos eilutės
smulkaus rašto 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje, Tilžėje.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Ar privalome prispaudėjų nugąstauti?

Juo mūsų judėjimas auga didyn ir platyn, juo strėpiau nevidonai skanta tą mūsų judėjimą slėgti. Pirmiaus, kada mes teturėjome tiktai maldaknyges bei teip vadinamas „dvasiškas knygas“, nors Rusų valdžia žinojo, kad tos visos knygos spausdinasi Prusose, nepersekiojo, negaudė jų: buvo galima atvirai pardavinėti ant visų prekyviečių bei nešioti po žmones, valdžiai visai nerupėjo tie dalykai. Ale kada pasirodė »Aušra« su „Aušros kalendoriais“, vėliaus kiti laikraščiai bei visokeriopus brošiūros su patrijotiška įtalpa, tai Rusų vyriausybė tuojaus kitomis akimis ant lietuviškų knygų pradėjo žiūrėti. Tuojaus tapo uždraustas atviras pardavinėjimas lietuviškų knygų, prasidėjo kratos, bausmės, kalėjimai ir pagalios *ištrėmimas iš Lietuvos*. Tie visi dalykai Rusijos Lietuvoje jug ne naujiena — ir pirma buvo viso ko, dar prastesnių daigtų, yra buvę antai šaudymų, korimų, ale tai buvo visai už ką kitą, už *Lenkų maištus*; o šiandien tai darosi už *pakajingą* bei *ramų lietuviškų knygų platinimą*. Kiek lietuviškų sermėguotų patrijotų šioj valandoj, kada aš rašau šitas eilutes, tampa krečiama, suimama bei į kalėjimus kemšama, kiek jų šioj valandoje su suspausta širdžia kokiuose pasmirdusiuose urvuose braukia nekaltas ašaras, sumesti už tai, kad nepaniekino tos dieviškos kibirkštėlės savo širdyje, kad norėjo mylėti savo artymą, savo brolių Lietuvį ir gabenti jam apšvietimą proto ir širdies, idant ir jisai taptų ir sav ir kitiems naudingesnis bei malonesnis? Tai ne tušti klausymai, nėra iš tikro jau daug aukų lietuvių i šį trumpą mūsų krutėjimo laiką pašventė! Jug ir užtiesą nėjokia idėja nesiplatina ir netur tokių karštų, ant visko atsidavusių pasekėjų, kolei nėra aukų . . . O vėl iš kitos pusės imant, aukos augština idėja ir gamina pasekėjus, ir nemenkai jų patraukia prie persekiojamos idėjos. Deltogi neturime nusiminti, jei išgirstame kur ką nukentėjus už mūsų lietuvišką idėją, nėra tai yra ženklas, kad mes jau turime daug pasekėjų, o kas svarbiaus, kad dar daugiaus turėsime. Ypač dabar, po kokiam laikui, puls daug aukų, nėra Rusų valdžia nusprendė kiekvieną Lietuvį, kurį suseks bevarant agitaciją už lietuvių: lietuviškas kny-

gas namuose laikant, pardavinėjant, dalinant ir t. t., tuos visus, kaip sakiau, nusprendė išgabenti į Rusiją ant kelių metų ar ant viso amžio. Tokiu būdu beveik visi Lietuviai paskirti ant ištrėmimo, nėra jug kožnas, koks knygas skaito, žino gerai, kaip jisai jas yra igijęs, per kiek rankų jos perėjo, kiek vietų aplankė, kol pateko į mūsų katro rankas. Tokiu būdu, matote, pagal Rusų tiesą reiktų visus Lietuvius ištrėmti į Rusiją . . .

Prieš tokį Rusų vyriausybės gvolatą mes turime kariauti su *gudrumu*, ale *drąsiai* ir su *pasišventimu*. Juo jie mus spaus ir vargins, juo mes pastosime galingesni. Juo daugiaus aukų, juo didesnė dvasia. Jie vieną gali įkišti į kalėjimą, kitam išplėsti turta, kitą išgabenti, ale mūsų dvasios jokių būdu jie neįstengs išgabenti — dvasia per tai augis ir didinsis.

Ale, žinoma, pirm viso ko mes, apšviestiesniejie Lietuviai, turime elgtis išmintingai ir gudriai; mes turime kiekvieną tokį priepuolį mokėti išnaudoti toj pakraipoje, kaip viršų sakiau, kad kožna auka atgabentų šimteriopą vaisų dėl idėjos. Mes turime atsidėję pažinti ir išpažinti savo žmones ir juos vesti mūsų keliais. Nusidavus kokiam atsitikimui, turime kuogreičiausiai surinkti tikras žinias ir pridėrančiai aprašę paduoti į laikraščius, geriausiai į „Ukininką“, kad žmonės galėtų atrasti tikrąją priežastį tokių atsitikimų ir permanę, kitus, pašalinius motyvus, igautų tikras, mūsų idėjai tinkančias pažiūras. Tokiu būdu mes, nesikišdami aktyviškai į agitaciją galėsime žmonėms išaiškinti tikruosius lietuvių vystės siekius, juos igaiivinti į Lietuvį širdis, tvirti vienybę ir artintis prie siekio.

Teip turime elgtis, kad nevidonų siautimus apverstumem sav ant naudos! . . . Tik nevengkime rašyti ir kuodaugiausiai žinių paduoti į mūsų laikraščius

✓ Rusvos dulkės.

Lenkiškai parašė Rodzevyčių Marė, lietuviškai vertė V. K. (Pabaiga).

— Paėmiau kraują ant savo sažinės ir saprotavau: jeigu tas reikalas kaltas — Dievas jį išnaikins, jeigu aš kaltas — išnaikins mane, ir laukiau. Štai Dievas parodė ženklą. Reikalas liko reikalu ir gyvuoja, o man atėjo diena atkentėjimo. Aš tos dienos vis laukiau, ir tylėdamas einu! Nuo mūsų laukų ir žmonių, nuo tikrų sunų ir jų vaikų, nuo darbo visos gyvasties, nuo tų takų, kuriuos išmia-

džiojau. Žinau, kad jų daugiau neregėsiu, žinau, kad greit mirsiu, kaip kurmis, išimtas iš žemės, ir kad ant kapo negausiu nė saujos tos savo žemės! Už tą kraują — už tą kraują! Po tiek metų. Bet tas reikalas Dievo akyse už viską šventesnis!

Vėl nutilo, sunkiai dusuodamas.

— Kraują paėmiau ant sąžinės ir nuo tolaik niekad nepaglamonėjau kudykiu, nepažinau, kas tai linksmintis, juoktis; kankinau savo kuną, kaip koks budelis, o dabar einu ant smert! Teip gyvenau ir dirbau! Teip ir tu mokėsi!

— Iškur tai žinote? Aš tų jusutakų nepažinstu, o aš svetimas!

Iškur žinau? Iš tavo akių, tikrų, iš tavo galingos krutinės, iš tavo drąsios kalbos. Tai toki buvo senovės Kareiviai ir vaikščiojo siaurais ir kietais takais, kur pirėdavo gražų vardą ir amžina atmintį, o mokeję kaip pridera — krauju! Ar tau gaila kraujo, ar tu bijai, Kareivi?

— Švedai, o ką aš pasakysiu, čia likęs, savo žodžiui ir garbei?

— O ką pasakysi, nuėjęs ten mirusiems tėvams? Vėl abudu nutilo. Išgirdo žingsnius, o paskui griežimą spygnos.

Iėjo sargas.

— Jau laikas. Išeikite! — tarė Laurui.

Jis buvo lyg pasigėres ir apkvaitęs. Stovėjo ant vietos. Sargas paėmė jį už rankos ir išstūmė per duris. Durys užsidarė.

Lyg sapnelyje išėjo Lauras oran irėjo, nežinodamas, nė kur, nė ko, v.s. tiesiog, net už miestelio, į tylius laukus, į ramią naktį!

Labai anksti išvedė Švedą iš kalinio, pavedė sargybei keturiems kareivių, ką jį turėjo varyti į Kauną.

Ant to paskutinio atsisveikinimo susirinko daug svieto iš Kareiviškių. Sunus su vaikais, giminės ir pažinštami.

Jis, pakajungas ir tylintis sveikinosi su jais linktelėjimu galvos, arba spustelėjimu rankos ir vis žūrėjo tolyn per galvas, už mynios, už kelio.

Išsyk jo veidas prašvito. Per alyčią, prikimstą svieto, veržėsi Lauras, augštesnis už visus, ir artinosi prie jo.

Ką nešė širdyje ir ant lupų, sutikimą, ar atsiskaymą? ... Jau Švedas to neišgirdo, nes dar vaikas nespėjo persiveržti, o jau davė ženklą eiti. Tada senis umai siekė į entį savo sermėgos, ištraukė kas žin ką ir, iškėlęs ranką ir tverdamas kryžių, metė iš saujas į mynią, toli. Žengė skubiai, pamatęs, kad pataikė.

Ant galvos, ant pečių, ant rankų apibiro, kaip peteliškės, visoki škaplieriai ir kukinys ražančius, o tarp tų škaplierių buvo vieni, kaip kraujas raudoni, iškirpti ant pavidalų širdies, ir tie nukrito jam ant krutinės ir užsilakė ant drapanų. ... O jis sustojo, umai išbales.

Pasidarė stebėtinai dalykas.

Pulkelis Kareiviškių žmonių ir jaunieji Švedai atitraukė akis nuo kalinio, kuris tolinosi, nutilo verksmas ir rugojimas, žiūrėjo ant Laurą, neištare nė žodžio, ir umai, vienu sykiu, pastumti vienos mislies, pakėlė rankas prie kepurų ir atidengė galvas.

O Švedas jau užėjo ant tilto, augštai ant Kiršnevos iškelto, ir atsisuko.

Ir teip ištolo, paskutinį kartą susitiko akys to, ką atsitolinio ir to, ką liko, ir prisiekė sau kas žin ką, be žodžių.

Ant Laurą veido subėgo kraujas ir jam rodėsi, kad užduryje jo, tame varpe, kuris per visą gyvastį nedaug sykių atsiliepia, jau ne mažas paukštelis su plesdeno, o tik sujudėjo jame širdis ir mūsė į vari galingai, o balsas draskė krutinę, pergaledamas visą ką kitą.

Višakiai. XIV. Sujudino duris.

Neišpasakytai aiškiai ir linksmai švietė saulė vieną Spalių mėnesio nedėldienį, ramindama jaunus ir senus, o ypač mažus vaikus ir žvirblius pastogėse.

Kareiviškių bažnyčioje skambino ant sumos, o varpu balsas gaudė plačiai, net iki Palendrių, iki Zaveliškių, iki Visbarų, garsiai ir trukšmingai skambindamas parapijonis. Skambino pats panorėjęs ir išmeldęs zakristijono Didelių Martynukas, apkaitęs nuo šalčio ir džiaugsmo. Isisiubavęs varpas kilščiojo jį su virve augštyn, vėl atleisdamas žemyn, ir vaikiščiui rodėsi, kad jis yra kas žin kas, kad visas svietas žino, juog tai jisai teip dailiai skambina.

Takai, vieškeliai, dvarkelis apspito žmonėmis, lyg musėmis. Margavo moterų kedeliai (andarokai) ir skepetos, skrandos ir sermėgos vyrų, arklų yvairūs plaukas, o judėjimas ir šimteriopi balsai ir arklų prunkštimas ir dundėjimas vežimų artinosi ant to varpo, lyg kariumenėjęs, prie paparčio ant trimto balso.

Martynukas vis skambino, nors bažnyčia buvo prisigrudusi, nors ant kiemo buvo pilna žmonių, nors ir ponas atvažiavo iš dvaro, nors atsiliepė vargonai, o tie šimteriopi balsai, susilieję į vieną, užgriovė giesmę:

Pulkim ant kelių ... Prasidėjo mišios.

Žmonės, rodos, išvers bažnyčios sienas. Moters arčiaus prie altoriaus, vyrai giliaus. Ant suolų susedo vyresniejie, aplinkiniai bajorai, ponpalaikiai iš dvaro. Ant pirmojo sėdėjo pats ponas, ponis ir panaitės. Martynukas liovė skambinęs ir paskiausias, tiktai per savo laibumą, išispraudė į vidų. Atsi-stojo prieš patį poną, lyg norėdamas pasigirti.

Teisybė, turėjo naujus čebatus ir baltą skrandutę ir, vieton sudraskytos skrybėlės, naują šliką su žibančiu snapu. Išrodė ant to, kuoni buvo: ant ukininko sunaus ir dikto vyro.

Kepurę pasidėjo priešais savę ant žemės, iš kišenians išsitraukė knygas. Tikrai tikėjo, kad ponas jas mato, skaito ir stebisi, iš kur jo buvėsis arklininkas turi tokį gražų, paauksnotą, storą „Aukso Altoriaus“. O ne tik ponas, bet ir ponis ir akamonas, ir vaitas stebisi ir suka galvą, kokiū budu Martynukas įgijo tokį dalyką.

Teisingai stebisi, nes nieks teip sunkiai neuždirbo knygų, kaip jis!

Bet tai žinojo tiktai jis vienas ir keletas žmonių, o visi pavydėjo.

Vaikiščias tiesėsi ir aat pirštų stiebėsi, ir nors akių nepakėlė ir anų tikimų žvalgymų nematė, vienok kaito nupuikęs.

Netoli jo meldėsi Rupina.

Šalia paparčio, kur visada jo vieta budavo, žmonės prasiskyrė, o jo nebuvo nė matyt, nes kryžium gulėjo, ištiesęs savo nusidirbusias rankas ir kaktą pasidėjęs ant žemės. Ir lazdos jo gulėjo šalia.

Girdėt buvo varpeliai, linko galvos, lyg jaun laukas, vargonai rimtai užė. Pagalios pasibaigė mišios ir poteriai. Kunigas, prisirtines prie grotelių, perskaitė evangeliją.

Visi nutilo, prasidėjo pamokslas.

Paskui tie, ka buvo iš Visbarų, Palendrių, Zeveliškių, pradėjo skirstytis, bučiuodami ties durimis Nukryžiavoto kojas.

Iš Kareiviškių nieks nepasijudino.

Tur but, da, laukē ko nors nuo altoriaus.

Kunigui pabaigus pamokslą, sujudėjo visi, perėjo šnabzdėjimas, rodos vėjas papūtė, ties pono suolų pasidarė laisva vieta, ant kurios stovėjo tiktai dveja, o žmonės žiūrėjo ant judviejų, ir žiūrėjo saulė išaugštai per langą, leisdama ant galvų saują spindulių.

Juodu stovėjo greta.

Vyras augštas ir tiesus, apsilvilkęs sermėgą, suveržta plačia šikšna, atsegtą ties krutine.

Iš po jos matyt buvo lypkė (bruslotas) ir apikaklė stori lininių marškinių.

Ant krutinės turėjo keletą škaplierių, o tarp jų vienus raudonus, kaip kraują, širdies pavidalė . . .

Tamsioje, nusidirusioje rankoje laikė kailinę kepurę.

Jo šviesus plaukai, trumpai nukirpti, išrodė aukšniuose saulės spinduliuose kaip nunokę kviečiai, veidas pailgas, guvus ir protingas buvo apdegęs. Puošė jį trumpai apkirpti usai ir šypsojimas, o aiškino žymios akys, linksmos ir protingos.

Moteriskė buvo laiba, jauna. Jos tamsų veidą nudažė kraujas, kraujas apkaitimo, bežiurint tokiai daugybei žmonių.

Užsiklėtus buvo šviesia skepetaite, veidą nuleidus, taip kad jis mažai ką tebuvo matyt. Drapanas turėjo paprastas, kaip žmonių, o rankose ražančių ir knygas, tokias kaip Martynuko.

Dagi ponai iš dvaro žiūrėjo į tą porą ir kukždėjo tarp savęs.

Kunigas atsikosėjo ir ant visos bažnyčios, pradėjo skaityti iš kitų knygų labai garsiai:

— Ištvoja į šventą moterystę darbštus Laurynas Kareivis, jaunikis, su Juodžių Rozalija, mergele — abudu katalikai iš šitos parapijos: — užsakymas pirmas.

Lyg varpų jurės sujudėjo galvos ir atsikreipė į tą dvejetą, o tas jaunas žmogus dar labjau išsitiesė ir aiškiaus nusišypsojo ir prisiartinio prie apkaitusios merginos ir greta suklaupė, pakeldami akis prie altoriaus.

Žmonės pradėjo skirstytis ir lauke spiesti, lyg bėčių avily, o juodu vis meldėsi. Pagalios, kada sunkiai pasikėlė nuo žemės Rupinas, atsistojė ir juodu, ir trise išėjo iš bažnyčios.

Apsupo juodu iš visų pusių. Seniausi ukininkai spraudėsi prie jaunikio rankos, linkėdami ir velydami viso labo, o moters varžėsi merginą beglobodamos ir bebučiuodamos.

Paskui prasiskyrė prieinant ponui, kurs taip gi padavė ranką vaikinui ir pabučiavo į galvą.

— Tik užkviesi mus ant svotbos, Kareivi! — sakė linksmai.

— Iš tikros širdies meldžiame į svečius! — atsakė jaunikis, lenkdamas su pagodone galvą, o Rožiukė, raudona lyg vyšnia, dėkavojo poniai ir panaitėms už linkėjimus ir širdį.

Priešais bažnyčią buvo pīna, kaip per atlaidus.

Išpradžių lyg drovejosi ponų, bet jiems nuvažiavus, Jonas Šliugurys, atsistojęs priešais jaunuosius ir išmetęs augštyn kepurę, pasirėmė ir užvedė linksmą dainą:

Vai tu apvynėli,	O kaip tu prilygai
Zalias puronėli,	Grynuosius mieželius,
Kol vienas buvai,	Tu apvynėli,
Vaidužių nedarei.	Vaidužių padarei.

Visi juokėsi, mielai pritaikindami prie dainos ir nustvėrę jaunikį per prievartą, vedė į karčiamą. Bet jis nėjo.

— Ne šiandien! — atsakė stačiai. — Butkaus alus pasenęs ir sūrugas. Gersime ir linksmsimsimės, kaip jis pargabęs šviežio!

Ir pasiliko. Mynia dar valandą jį lydėjo, o paskui pamaži išsisiklaidė.

Ant sukietėjusio nuo šalčio kelio, tarp laukų, apklotų šarma, liko trise.

Luošis ėjo viduryje, o jaunos, stiprios rankos prilaukė jį pro duobes.

Sustojo ties savo buteliu ir pažiūrėjo į juodu nedrašiai.

— Ar neužeisite? — paprašė.

— Jeigu pavelysi, kodėl ne!

Įėjo į vienintėlį, vargingą ir šaltą kambarėlį.

Bestovint jiemdvim, nušvitusiem ir linksmiem, Rupinas savo švelnias akis sulaukė ant judviejų ir nusišypsojės tarė:

— Koki judu gražus! Rodosi, kad su judviem įėjo į mano grįčia aukso vasara ir užsvito. Kuom gi aš judu priimsiu, mano mieli!

— Savo žodžiu, kaip visada mokiniai, ramina, linksminai! — atsiliepė jaunas vaikinai, apkabindamas jį ir bučiuodamas.

— Teip tau rodosi, broli, senas draugai! Tai tau kalbėjo tavo dušia, o ne aš. Aš tik laukų žiogelis. Džiaugiesi, jį girdėdamas, bet ne iš jo menkos giesmės, o tik iš tų gražių laukų, kur jis atsiliepia. Taip aš šiandien džiaugiansi, girdėdamas judviejų užsakus, rodos kunigas kalbėjo ne apie judviejų širdžių svotbą, o tik buvo kviesliu nuo žemės ir kvietė žmones ant jos su tavimi svotbos

— Kitasyk tai man kitāip rodėsi! — atsakė šypsodamasis Lauras, žiūrėdamas į Rožiukę. — Mačiau savo grįčia, o ten gaspadinę lyg iš dainos:

Švairi, audejėlė,
Dainė, verpėjėlė

— O tu, Rožiuke, ar pamislyjai kada apie savo gaspadorių? — juokavo.

— Pamislyjau, kaip jis šiandien ruošis į sunkią, tolymą kelionę

— O važiniosiu! Kaip tik sutems, užeisiu pas tavę, Rupin, paimsiu pundelį ir iškeliausiu ant visos nakties. Dievas duos, po dešimts dienų grįšiu. Kad tik greičiaus sulauktū tos svotbos!

Užsimastė ir apsiniau kė valandėle.

— Vargas tiems, kurie nė grįčios, nė savųjų veido per visą gyvastį nepamatyti ir kurių nieks gražiai nepaminiēs — nepasigailēs!

— Ar apie Kristupą mislyji? — patylomis užklausė Rupinas.

— Taigi, apie jį!

— Ar jį kur matei? — klausė

— Andai mačiau. Vidurnaktyje pabaladojo į mano kamaraitę, kur pats miegu, ir pasakė savo vardą Išėjau. Lauke buvo vėjas ir lytus, toks laikas, kad tik vilkai ir sauzūdžiai tegali valkiotis . . . Tamsioje tai nė nemačiau jo gerai, ir kad butų nepasisakęs vardo, tai nė balso nebūčiau pažinęs. Priminė, kad aš žadėjęs pagelbą — ir dėlto atėjęs. Norėjo važiuoti į užmarį.

— Ir išvažiavo?

— Išvažiavo Atidaviau jam liekanas mano vokiškos uodos, kapitono Ljorenso pasą, pinigų ant kelio ir laiską pas pažinstamus.

— Gerai padarei. Čia jam ne gyvenimas.

— Ir da vieną mano laiška paėmė, o jame Vokietės žiedą. Parašiau senui pirklui, permaldaudamas ir meldamās, kad negaliu išturėti žodžio, nes manę motina neleidžia! Teip pasakiau ir tikiu — nepamelavau!

— Ne! teisybė yra!

— Teip man rodėsi. Išėjo Kristupas. Dabar tur buti toli! Dievo rankose jo kelias, Dievo rankose jo sugrįžimas!

Atsikreipė į merginą. Tylios ašaros ritosi per jos veidą, o lupos drebėjo.

— Ko rupiniesi, mano kvietkele? — tarė. — Tas butelis, iš kurio tavę paimu, po mano priegloba ir trisu lauks jo. Kad ir po dvidešimts metų sugrįš, ras ją išbaltintą, apžiūrėtą, kaip pirma buvo. Dievas duos — sugrįš!

— Sugrįš, kaip atsėdėjęs kalini. Gal ir jo kojos pažins kada nors musų takelius... Dievo valia teip stebuklinga! — tarė iškilmingai Rupinas. — Luoši kunai Jam tarnauja ir luošas dušias tankiai išmokina sau tarnauti! Neverk, geroji mergele, tikrai melskis ir lauk, pasitikėjus ant Dievo!

Paėmė jos ranką ir, nusišypsodamas aiškiaus už saulę, o liudnians už visus gaileščius, sakė toliaus:

— Neverk! nė savo išrinktojo, išeinant jam į tolymą ir sunkią kelionę... O kad ir prisieitų atsisveikinti su juomi, kaip su Švedu, neverk! Musų keliai, kaip skruzdžių takai, ką vieškelio link bėga, ką neturi nė galo, nė pradžios. Musų metai, kaip vabalų paros, o darbai musų, kaip šapai, kuriuos paukštelis neša į liždą ir krauja, o mes patys, kaip tos pilkos dulkės po kojų... Iš tų takelių ir šapų ir dulkių svietai anga — o ką mes prieš svietą, o svietas prieš dangų? Neverkti reikia, o laukti...

Teip apsisiaubė tomis mintimis, kad nė neįjautė ant savo rankos merginos lupų, o paskui jauno kareivio.

Teip jam be žodžių, iš gilumos širdies sudėjo garbę ir pagodonę, padėkavojo — ji už šviesą, kurią joje uždegė, jis už stebuklingą gėrimą, kurį tiek kartų toj grįceleje gėrė ant atsibūdimo ir sveikatės ir pajiegt...
... ant atsibūdimo ir sveikatės ir pajiegt...

Jis to neįjautė, nes toje valandoje neįjautė nė žemės, nė kuno, nė savo skausmų...

XII.

Nuo audrų pasišiaušė mėlynos jurės, o rudens vėjai jas plakė.

Apsiniaukęs dangus leido ant jų šaltį ir nesmagumą, ant viršūnių bangų buvo baltos putos, lyg negerą lemiantis sniegas.

Klaipėdoje krovė paskutinius prieš žiemą laivus, skubino, idant suspėtų prie maloningesnių krantų, į šiltesnę priplauką.

Žmonių ant kranto buvo kaip skruzdynas, spietė ant prietilčių, kysančių toli į jures, oras pilnas garsų nuo baladavimo leidžiamų medžių, švilpimo garo, varpelių, griežimo vindių, šukavimų ir prisakymų.

Netoli nuo javų krovyklos krovė kelis garlaivius. Jų raudonos apacios skendo vis gilyn, šonai, pridengiantieji sparnus, ištolo rodė vardus. Du buvo Anglų, vienas Vokiečių.

Šimtai, tukstantai, maišų nyko ant jų išsiputusių dugnų. Žinunai, žiurėdami į juos, sakė, kad jie ryto švintant išbėgsią iš Klaipėdos.

Ant prietilčio priešais juos stovėjo jaunas žmogus ir žiūrėjo į darbą.

Buvo apsiavęs vyžomis, už juostos turėjo užsikišęs botagą, ant galvos vyžomis, kailiu pamušta senovės kepurė.

Matyt nesiskubino. Rankas susikišęs į rankoves stovėjo jau dvi valandi ant vėjo ir šalčio, stumdomas, koliojamas.

Neatsiliepė, tik tai, pagal savo tautos būdą, užsikirtęs stovėjo ant aprinktos syki vietos. Išžiūrėjęs buvo į jures, išiklausęs į tuos sumišusius priplaukos balsus, rodėsi jo šnervės smaguriavo, įtraukdamos smarkų surių vandenių kvapą, nes putėsi lyg laukinio arklio, kada jis nerimsta.

Jo akys buvo guvios, nušvitusios. Nors lupos tylėjo, tai akys kas-žin ką kalbėjo su tomis vilnimis, su tomis putomis, su tuomi jurių balsu! O tuomi tarpu keikė jį darbininkai su malkomis, maišais, nes juos trukdė ant siauro prietilčio. Laivininkai žvalgėsi ant jo, besisukindami šen ir ten; Latviai ir vaikai juokėsi iš jo apdarų. Bet jis, turėdamas akis, jausmus ir mintį tik del tų jurių, nieko nežiūrėjo.

Žvilgterėjęs į jį teipogi praeidamas laivininkas nuo vokiško garlaivio, kresnas, raudonas, barzdotas žmogus. Pažiūrėjo, ir sustojo. Paskui nuspjovė ir nuėjo, bet vėl atsigrėžė, pažiūrėjo ilgiaus, užkeikė.

Sugrįžo, atsistojo priešais jį į koki žingsni ir žiūrėjo į jį išikneibęs, idomiausiai ir akyvai. Žmogus neleido akių nuo jurių.

Pagalios laivininkas da prisiartino, atsikrunkštė, nuspjovė. Ir tai nieko.

Tada pasiryžo ir pridėjęs ranką prie kepurės ir varžydamas lupas, kad nenusišypsotų, tarė išnetyčių:

— Kapitain Lorens.

Žmogus kruptelėjo, atkreipė galvą į kalbantį, žiūrėjo nieko nesakydamas.

Anasai vis tikėjo savo atminčiai.

— *Erkennen mich nicht? Bin ja Frimm, Matrose aus „Margarete“.* Da! Ranka parodė arčiausiąjį garlaivį.

Žmogus tylėjo. Pažiūrėjo į garlaivį, ant jurių, ant dangaus aplinkui, visai neišsiduodamas, ir tarė trumpai:

— Nesuprantu!

— *Der Teufel! Sind ja Kapitain Lorens, oder ich bin ein Haifisch!* — sušuko laivininkas užsikirtęs.

— Nesuprantu! — atkartojo žmogus.

Tada Frimm'as, susigėdęs, nuspjovė, apsiskuko ant vienos kojos ir greit atsitraukė.

O Žmogus vėlei žiūrėjo į mėlynas jures.....

10 Balandžio 1893 m.

[Galas.]

Kalbos dalykai.

IV.

Medega sintaksiui.

Pentkam numeryje šių metų „Varpo“, straipsnyje „Kalbos dalykai“, nurodyta keli sakiniai, kur siekiui išreikšti tinka mūsų datyvas, infinityvas ir supynas. Apie šitą dalį mūsų sintaksio, t. y. apie sakinius su infinityvais, supynais ir datyvais, norėčiau pasakyti da vieną-kitą žodelį ir tokiu būdu geriaus ją išaiškinti, nėra man vis rodos, kad mūsų rašytojai nemoka kaip reikiant naudotis iš minėtų kalbės formų. Visą tą mokslą išguldysiu vienais paveizdais, išrašydamas iš ištikimų šaltinių tam tikrus sakinius, ir remsiuosi ant tos Lietuvių kalbės, kurią randame spaustuose ir nespaustuose dainų ir pasakų rinkiniuose, darbuose Duonelaičio (Duon.), vysk. Valančiauskiečio (Val.), Olechnavyčiaus (Ol.), vyskupo Baranauskiečio (Bar.) Žmonos (Ž.) ir Šiaulėniskiam Senelyje (Sen.) Paveizdamas išrinkau šituos darbus dėl to, kad jų kalba arba tariant jų kalbės sinktasis, man manant, nekiek dar atsiskyręs nuo žmonių kalbos ir nedaug

sugadintas per svetimų kalbų įtekme. Terminologija vartosiu tuo-tarpu lotyniškai.

I. a) Datyvas reiškia, kokiam daiktui arba ypatai (= personai) ir kokiam laikui kas tinka, daroma arba reikalinga. Šitos prasmės paveizdų mūsų kalba turi didelę daugybę; surašysiu čionai tiktai kelis, kurie galės būt reikalingi išaiškinant sakinius su infinityvais.

Paveizdai: 1. Jisai mirdamas užrašė *kunigui* galbalėli žemės. 2. *Bažnyčiai* jis užrašė gražų turtą. 3. Ar tu surasi *jam* piršlį? 4. Jie paliko vežimą *žuvims*. 5. Aš *tau* pajimsiu lazda. 6. Užteks *šiam karui*. 7. Jėzuitai įbruko *jam* knygas idėm *tai dienai* parašytas (Val.) 8. *Žiemai* galima prisikepti obuolių (Žm.) 9. Saldainiai galima sutaisyti ir *ilgesniam laikui* (Žm.) 10. Duok *man* savo drabužius nors *šiai dienai*. 11. *Neilgām šun'* dešra po kaklu 12. *Mažam vaikui* toksai drabužis tiktai *kelioms dienoms*.

b) Datyvas mūsų kalboje labai tankiai reiškia sieki, kuriam yra geras arba tinka koks daiktas; datyvas dažnai nurodo, kokiam tikslui kas vartojama arba daroma.

Paveizdai: 1. Ažuolas geras yra *padarams* (= *padarinėms*). 2. Šitas veršis netinka *veislei*. 3. Maža teturime avių *sėklai*. 4. Jie perka javus ne *sėklai*, bet *duonai*. 5. *Kam tau* reik rugių? Man reikia rugių *duonai*. 6. *Kelionei* reikės pinigų; *orei* (= *arimus, arči*) žagrių neturime. 7. Žiūrėk, kad ir *marškiniams* užtektų drobės. 8. Sūnus pinigų *kelionei* atsiuntė (Žm.) 9. *Tam reikalui* geriausia pilvas avino (Žm.) 10. Milžtuvės *niekam* nereikia vartoti, kaip tik *milžimui karvių* (= karvėms milžti, sulyg. III), *pienui* (Žm.) 11. *Sūdymui sviesto* (= sviestui sudyti) perkame rupią druską (Žm.) 12. Padėt ką *vartojimui* (Žm.) 13. *Darymai šveicarikių stūnų* (= sūriams daryti) reikalingas yra pilvelis mažo veršiuko; pilvelis reikia gražiai išmazgoti ir padėti *reikalui* (Žm.) 14. *Padarinėms*, kaip mės, visokius vogdavai uosius (Duon. IV, 174). 15. Varnų bent porelę sau *pietums* nusišauju (Duon. IV, 344). 16. *Tam* tikras žmogus. 17. Ar nebūt' ir keris koks *tam reikalui* tikras (Duonelaitis IV, 206)? 18. Taigi natverk rykus, kurie *tam* (= dazų) yr' padaryti (Duon. II, 274). 19. Žalis tur klausyt, *jug tam* jįsi tavo pašarą kramto (Duon. I, 513). 20. *Tam* *jug* Dievs duosnus gėrybes mums dovanojo, kad atsiganytumbim gardžiai kramtydami kąsnius (Duon. III, 371 ir 373). 21. Mūsų tėveliai užleido dirvas *šileliui* (= kad augtų šilelis, Baranaus. v. 312). 22. Jis leido klebonui kirsti medį *šilumai* reikalingą (Val.). 23. Pelkėse pradėjo kasti velėnas *šilumai* (Val.). 24. Žemė daugiaus nešė vaisių, ne kaip *išmūtumui* žmonių reikėjo (Val.). 25. Ukininkai davė rąstus *naujai bažnyčiai* (t. y. pastatyti, Val.).

Visus šituos datyvus, vartojamus atsakyti art klausimų: kokiam daiktui, kokiam laikui ir kokiam siekiui kas tinka ir daroma, žino tose-pat prasmėse ir Latvių kalba; datyvas-gi, užklausus, kokiam daiktui arba kokiai ypatai kas daroma arba reikalinga, žinomas yra labai plačiai visose Indoeuropiečių kalbose.

II. Pagal savo kiltį infinityvas yra tiktai datyvas mūsų substanyvų su nominatyvo galūne *tis*, tokių substanyvų, kaip antai *mirtis*, *sugaistis*, *prigimtis* ir daugelis kitų. Senovės kalboje visi šitie substanyvai ir kiti su pabaigomis *-is*, genit. *-ies*, datyvo prasmei išreikšti, gaudavo galūnę *-i* (iš *-ie*); bet ilgainiū ši galūnė daugelyje tarmių užsiliko datyvu tiktai prie tokių verbinių substanyvų, kurie stovėjo labai arti paprastųjų verbų ir jų formų, nėra visi kiti žodžiai su pabaigomis *-is*, genit. *-ies*, išreikšiant

datyvo prasmę, gavo galūnes nuo kitų substanyvų, būtent datyvai *nakčiai*, *širdžiai*, *pirčiai* gavo pabaigas *-ai* pagal analogiją su formomis *valdžiai*, *viešmai*, *pirkčiai* (nuo *pirkčia*, *pirkia*, Stūbe). Tokiu būdu substanyvų datyvu čia mės turime dvi galūni, senovišką *-i* velesnę *-ai*: senoji pabaiga užsiliko prie žodžių, *surištų su verbais*, ir davė mums datyva, kuri dabar visiškai išskiriame iš substanyvų skaitliaus ir vadiname paprastai *infinityvu*, o antroji, būtent *-ai*, daugelyje tarmių reiškia dabar datyvo prasmę net verbiniuose substanyvuose, kurie *atsitolinę nuo verbų* prisiartinio prie tokių substanyvų, kaip antai: *širdis*, *naktis* (datyvai *mirčiai* = dem Tode, *sugaistčiai* = der Versäumniss, *prapulčiai* = dem Verderben gavo pabaigas *-ai* pagal *širdžiai*, *nakčiai*, etc.).

Dabar, žinant, juog infinityvas yra tik liekana senovės datyvo, lengva bus suprasti, kodėl jis vartojamas daiktų prilikimui ir siekini nurodyti. Taigi, infinityvas rodo, kam reikalingas arba kam tinka koksai daiktas (Sulyg. I, b).

Paveizdai: 1. Duok alaus *atsigerti*. 2. Aš ne atelė per jūrės *plaukti*, ne gegužėlė girioj *kukuoti*. 3. Bitės ten turi skylę kokią *sulisti*, kad naktį jų nematyt. 4. Dočys porelę varnų *kept* nusišauja (Duon. IV, 372). 5. Duona *kept* ar ką *džioint* į kakalį kiša (Duon. IV, 205). 6. Gryta skirsto verpalus *aust* ir audus baltina drobes (Duon. I, 603). 7. Prikimšus skilandį reikia padėti *džiūt* ant lentelės (Žm.) 8. Ne *draskyti* knygas rašome (Ol.). 9. Nepritekau pinigų *užsimokėt* apginėjui (Žm.). 10. Mergelė graži *žiūrėti*, meili *kalbėti*. 11. Iš visų mano vaikų Jonas geriausias buvo *auginti*. 12. *Matyt*, *pažinti* (supr. yra), kad jau aūšta.

Latvių kalboje teip-pat yra infinityvas, reiškiąs sieki, tik tenai, kaip ir mūsų tarmėse, gana tankiai jo vietoj vartojami paprasti datyvai (žiūr. žemiaus: III, prierāša).

III. Gyvoj mūsų kalboje yra daug tokių sakinių, kur siekiui pareikšti vartojame du datyvus, viena paprasto substanyvo ir kitą, vadinamą dabar infinityvu. Substanyvas reiškia, kokiam daiktui, kokiam laikui arba kokiam tikslui kas reikalinga ar daroma, o infinityvas, pridėtas prie tokio datyvo, dar geriaus paaiškina ir nurodo tą sieki, kuriam tinka arba kuriam vartojamas koks daiktas. Tokiu būdu gauname savo kalboje visą konstrukciją — „datyvą su infinityvu“, vartojamą ten, kur siekis reikia išreikšti pilnai ir aiškiai, visu sakiniu.

Paveizdai: 1. Aš girdėjau, kad tu turis dukterį *vilkui praryt*. 2. Ne visų būrnos *putrai srėbti*. 3. Menkas vyras *rugiams kirsti*. 4. Tu netinki *šienui pianti*. 5. Sausas medis *laivui daryti*. 6. Bosas *alui pilti*, kibiras *vandeniui nešti*. 7. Šiandien bus gera diena *bitėms kuopti**, *medui imti*. 8. Lazda *šunims atsiginti*. 9. Pro žirgų strajelę (= arklidę) teka srovės upelis *bėriems žirgams girdyti*, *pentinužiams nušveisti*. 10. Toks man daktaras, tik *pinigams imti*. 11. Pasisamde mane *sunkiems darbeliams dirbti*, *plonomis drobelems austi*. 12. Nėr man tėvelio *dalelei skirti*, *rangelėi rengti*. 13. Nėr man močiutės *kraiteliui krauti*. 14. Jis neteks pinigų *bilietai nusipirkti* (Žm.). 15. Džiointi vaisiai labai geri esti sausi valgyti ir *sriubai virti* (Žm.). 16. *Tarmėms pakelti* atradau du vaistu (Bar., XIV). 17. Davė rąstus *naujai bažnyčiai padirbti* (Val.). 18. Svočintė prašo pelėdos galvelės, nors *šiai dienelei pasipūrinėti*, . . . vanago akių, nors *š. d. pasižvalginėti*.

*) Ar ne kopinėti? B.

Prieraša. Latvieši šitam tikslui reti tevartoja datyvu su infinityvu. Šitai konstrukcijai jų kalboje reikia, kad sakinyje, reiškiančiam siekį, prie infinityvo būtų aiškus datyvas ypotos, kuriai kas daroma, arba laiko, kuriam kas tinka. Todėl iš visų čia surašytų sakinių mūsiskai jie išreikštų tiktai du — pirmąjį ir šešioliktąjį; kitose vietose substancytyvo datyvas pavirsta į artymąjį objektą ar kitą kokią formą, kokios reikalauja pati infinityvo forma arba datyvas verbinio substancytyvo, vartojamas vietoj infinityvo. Tasai jų datyvas visiškai atsako mūsų verbiniams substancytyvams, kuriuos, iš viršūj' minėtų rašytojų, tankiausiai vart ja šitam tikslui Žmona ir vysk. Valančiauskis. Paveizdui mės tenai randame tokius sakinius: „*darymui sūrių* reikalingas pilvelis . . . (žiūr. I, b: 10, 11, 12, 13, 24)“, „*sūrius imam valgymui*“, „*vyskupas įsteigė 19 koplyčių atminimui kančios Viešpaties Kristaus pašvęstų*“, „*rado daugybę aukso ir sidabro skardų pakabintų, atminimui pritirtų slėbukų, etc.*“

IV. Viršūj' nurodyta kiltis ir prasmė mūsų infinityvo pagimdė dar kitus sakinius, teip-pat maž težinomus dabartinės Europos kalbose. Šneku čionai apie ypatingą mūsų konstrukciją, apie „nominatyvą su infinityvu.“ Tokiuose sakiniuose nominatyvas visada liekti subjektu, o predikatu prie jo esti adjektyvas be gimities (=adj. nentrius generis) arba trečioji ypata kokio-nors intranzityvino, tankiausiai impersonalinio verbo, arba ant galo kitas koks žodis su impersonalinio verbo prasme; infinityvas čionai tiktai paaiškina ir papildo predikatą. Kartais prie subjekto nėra išreikšto nekoko kito verbo, apart infinityvo; tuo-kart infinityvas nebeaiškina predikato, nėra jis pats pildo predikato darbą. Paveizdui paimsime sakinį: „*man jau rūpi avižos*“; jei predikatą „*rūpi*“ paaiškintume da infinityvu „*piauti*“, tad gautume jau visą konstrukciją nominatyvo su infinityvu: „*man jau rūpi avižos piauti*“. Tokiu-pat keliu pridėję prie sakinio — „*šulinio vanduo svėika*“ — verbą „*gerti*“, gausime vėl visą konstrukciją: „*šulinio vanduo svėika gerti*“. Teip maž-daug gali būt išaiškinamos visos šitos konstrukcijos.

Paveizdai: 1. Reik man *jauteliai ginti**). 2. Ne-reiks tavi, mergužėle, *žlugtelis skalbti*. 3. Pavalgius reikia *burna nusišluostyt*. 4. Yra knygos, kurios moki-ka kaip *gydyti* reikia *ligos*, kada *javai* kiek *sėti* (Ol.) 5. Jam teko *mėšlas vežti*. 6. Reiks eit (pradėti) *šienas piauti*. 7. Reikes pradēt ir *linai rauti*. 8. Man atsi-ėjo ir *mergauti* ir *tinginys vyras gauti* (Ol.) 9. *Avižos* ilgai *piauti* nusibosta. 10. *Drabužis* įsitaisyti daug kaš-tuoja. 11. Jam nerūpėjo *rytelis kelti*, *bėri žirgai pa-šerti*. 12. Jau metas ir *avižos sėti*. 13. *Vynas* gardu *gerti*. 14. *Tokie darbai* lengva *dirbti*. 15. *Toks darbi-ninkas* réta *rasti*. 16. Kur man *dėti mažas vaikelis*? 17. *Nugaros raūmens* labai gėra *sutaisyti* vasarai (Žm.) 18. Vai tau, sūnelėli, ne pas tėvelį *bėri žirgai šerti*; vai tai tau, sūnelėli, *mergelės vilioti*. 19. Žiūri, kad *žiburys matyt*; kas *girdėti*? jau *namai matyt* (bet „*namų* nematyt“); *stambūs daiktai* ir iš-tolo *matyti*. 20. *Ser-bentiniai drebučiai* galima bent per dvejus metus už-laikyti (Žmona). 21. Nėr iš ko ten *pinigai padaryti*. 22. Reiks man du-kart *perrašyti visa giesmė* (Bar. II). 23. Jis pamatė, kad ir *šienas piauti* nelengvas darbas.

*) Nors be infinityvo negalima dabar pasakyti: „reik man *jauteliai* (nomin.)“, vienok senovėje prie „reikia“ tur-but varto-jamas buvo ir nominatyvas, teip bent galima būtų spręsti pa-gal tokius sakinius, kaip antai: „žinau, kas žagrei reik“, arba „žinomas daiktas, kas reik, tas reik“. Tik tokiu būdu tegalima pa-prasti visa konstrukcija: „reik man *jauteliai* (nomin.) *ginti*“.

Prieraša. Jei kalbetojas minėtuose paveizduose padeda subjektą po infinityvo, tada daugelyje vietų gali būt *kartais* mainoma ir visa konstrukcija: vietoj „*man reikia jaučiai ginti*“ sakoma prie „*man reikia ginti jaučius*“ ir „*man reikia ginti jaučius*“. Čionai nomin. „*jaučiai*“, tariamas po verbo „*ginti*“, išvirsta kartais ing akuzatyvą „*jaučius*“, kurio reikalauja ver-bas „*genu, ginti*“. Paveizdui nurodysiu dar porą sa-kinių iš Žmonos raštų: „*virtė dešras* teip reikia . . .“, „*dešros virinti* reikia“, etc. . . .: čiapat reikia atsimiti ir viršūj' nurodytieji paveizdai — 4, 16 ir 22. Šituo keliu tūlos mūsų kalbos tarmės nebeteko tur-but ir pačios konstrukcijos nominatyvo su infinityvu, teip bent reikėtų spręsti pagal šių dienų lietuviškų raštus.

Šita konstrukcija galima dar rasti kur-nekur ir Latvių kalboje (sulyg.: „*man tyk siens piauti*“ = „*man patinka šienas piauti*“).

V. Jei sakinyje: „*nusibosta ilgai darbas dirbti*“ subjektu bus „*darbas*“, tad išmetus žodį „*darbas*“ subjektu tegalės būti žodis „*dirbti*“, kuris sakinyje „*dirbti* nusibosta“ lygus yra substancytyvui „*darbas*“; jei sakinyje: „*jis norėtų knygų skaityti*“ (= gauti kny-gas, kad galėtų pasiskaityti) išmesime žodį „*knygų*“, tad liks mums sakinyš „*jis norėtų skaityti*“, kur infi-nityvas tereikš artymąjį objektą. Ant šių sakinių nurodžiau, norėdams paaiškinti, kokiu maž-daug keliu mūsų infinityvai, senoviško siekio datyvai, galėjo pa-virsti į sakinių subjektą ir objektą.

Kur infinityvas esti subjektu, ten predikatu te-gali būt trečioji verbo ypata. adjektyvas be gimities arba koks kitas panašios prasmės reiškinyš. Papil-dyti ir paaiškinti predikatą, užimant vietą paprasto objekto, infinityvui tenka dažniausiai po verbų: *gal-ėti, reikalauti, privalyti, norėti, mokėti, turėti* (= müssen), *liepti, priversti* ir dar po daugelio kitų.

Paveizdai: a) 1. Kaip čia gėra *gulėti*! 2. Ant akmenis kieta *sėdėti*. 3. Be šeimynos *buti negėra* (Ol) 4. (Žolė) *piauti linksma, piauti gėra* (Ol.) 5. Buvo *saldū miegoti*. 6. *Lengva augti* pas motinėle. 7. Tai *skanu gerti*, kad myli, — *gražu pareūti*, kad lydi balti bro-leliai ik vartų. 8. Man šiandien *negėra, pikta* (nėra nė infinityvo aiškiai išreikšto, impersonalinis sakinyš). 9. Jai teko ilgai *mergauti*. 10. Jau *melas gulti, eū* namole.

b) 1. Jis *norėtų rašyti* tėvams, tik *nemoka rašyti*. 2. Tėvas *liepė važiuoti* miškan. 3. Kunigas *prašė at-vežt* žašų. 5. Tokius daiktus visi *privalo žinoti*. 5 Jis *ketino, žadėjo ateiti* po pietų. 6. Vaikai *gauna* kartais *pilti, mušti*. 7. Tu *gausi brist*, jei nebus tilto. 8. Se-nis *pradėjo rūstauti*. 9. Svečias *malonėtų* namole *ke-liauti*. 10. Ar *tinki važiuot*?

VI. a) Aukščiaus (žiūr. I, b.) buvo nurodyta, kada siekiui išreikšti vartojame savo kalboje datyvą. Čia noriu pareikšti, juog siekiui gal būt vartojamas ir genityvas; toksai genityvas tegali būt po verbų: *eiti, važiuoti, siūsti, varyti*, etc. . . ., kur jis parodo, ko kas eina, ko kas siunčiams ir t. t.

Paveizdai: 1. Aš *einu vandėns*. 2. Jų *bernas at-ėjo arko, rugių*. 3. *Siuntė* mane *rašty*. 4. Žmogus *va-žiuoja malkų*. 5. *Siuntė* mane *motinėle* į jūreles *van-denėlio*. 6. Naktigonis yra pusbernis, kurs *joja nakties* arklius („*nakties joti*“ Rytiečių tarmėje = „*jot ga-nytų naktį*“ = *joti naktigonės* arba į *naktigonę*“). 7. *Kokių galy* tau *ten eiti*?

Prieraša. Nuo šito genityvo reikia atskirti kitas genityvas, vartojamas po intranzityvinių verbų, reiškiančių kartais daiktų veiksmą, bet dar tankiaus jų stovį ir padėjimą. Aš čia kalbu apie genityvus to kiuose sakiniuose: „*Mergelė rāda vainikėlio*; arkly

žvengia avių; kokių galų (= kokių šimtų, kokių plynių) tu čia dabar stovi? kokio meto dabar jis čia miega, skambina? (Atsak.) jis miega pietų (= perpietės, apy-pietės), skambina vakarieniškas.

6) Mūsų kalboje gana tankiai vartojamas genityvas ir po tranzityvinių verbų, po tokių, kaip antai: duoti, turėti, vežti, nešti ir t. t. Po jų genityvinis objektas reiškia dalį daikto, ne visą ir ne pilną daiktą (genit. partitivus).

Paveizdai: 1. Atnešk man vandens (= bringe mi: Wasser). Jei pasakytume — „atnešk man vandenį (= bringe mir das Wasser)“, tad norėtume išreikšti, kad reikalingas mums visas, žinomas ir skyrium kur pastatytas vanduo. Toks pat skirtumas būtų ir tarp sakinių: „ar tu turi pinigų“ ir „ar tu turi pinigų (= hast du Geld ir hast du das Geld)“. 2. Ar valgysi mėsos? 3. Ko valgysi pirma, ar mėsos ar sriubos? Ką valgysi pirma, ar mėsą ar sriubą (jei būtų kalbama apie visą, jau žinomą, matomą porciją)? 4. Ką tu čia veiki? (Atsak.) duonos perku. 5. Jie pristigo savo rugių ir dabar perka duoną (visada, paprastai, kalbama ne apie vieną atsitikimą). 6. Jis nori gaut mėsos. 7. Mės pralobsimė tik tuomet, kada turėsimė gyvulių.

Kalbėdams apie šituodu genityvu, aš norėjau tik palengvinti, jei kam būtų neaišku, supratimą priežasties, dėl kurios ši substantivo forma esti vartojama prie teip vadinamojo supyno. Apie tokius genityvus, kaip antai: „ko nori? jis pritruko duonos; šis našlatis neturi nė tėvo, nė motinos“, čia nėr ką bekalbėti, nėra vartojimas jų visur ir visuomet suprantamas.

VII Mūsų senovės raštuose, o tūlose, ypač Rytiečių tarmėse da ir dabar yra gramatiška forma, kuri priimta vadinti supynu. Ši forma (= „gultų, pirktų“) vartojama teip-pat siekiui išreikšti, bet tik tai po verbų: eiti, važiuoti, varyti, siusti ir kitų, reiškiančių ėjimą, siuntimą arba tiesiog sakant krypimą. Daugelyje tarmių šitos formos jau neber, jos vietą užėmė infinityvas, kuris tokiu būdu reikia atskirti nuo reiškiančio siekį senoviško infinityvo (sulyg. II). Mūsų supynas turi lygiai tokią-pat prasmę, kaip ir lotyniška forma su pabaiga —tum (sulyg. lotyn. „cubi-tum eo“ = „einu gul-tų“); ji yra tiktai akuzatyvas senovės verbinių substantivų su galūnėmis —tus (sulyg. lot. „adventus, auditus“ = atėjimas, girdėjimas) ir sakiny „einu pirktų“ iš-pradžią reiškė tiktai „einu pirksiman, į pirkimą“.

Paveizdai: 1. Išėjau bernautų (Žm.). 2. Abudu nuėjo ilsėtus (Žm.). 3. Jau metas eit gultų (Olechn.). 4. Duktė nuavė tėvui kojas ir išėjo su sesere gultų (Sen.). 5. Vieni kultų, kiti maltų kelsite (Sen.). 6. Mažinkai tikiai bėgo savo motinoms ką girdėję apsa-kytų (Sen.). 7. Pasiskubinkime pažūrėtų, kaip jis ten gyvena (Žm.). 8. Ar, tikrai susit (=tu), į šiltą patalą kopam (Duon. IV, 71). 9. Ir kiekviens atlikt (=tu) kas reik tik bėga, tik bėga (Duon. II, 419).

VIII. Jei prie verbo, reiškiančio krypimą, buvo jau genityvas (žiūr. VI, a), tad jis gali pasilikti ir tuomet, kada siekiui išreikšti prie tokio verbo yra da ir supynas. Genityvas prie supyno gali būt ir tuokart, jei pats verbas, būtent supyno forma, reikalauja genityvo (žiūr. VI, b).

Paveizdai: 1. Benediktas išvažiavo vietos apjimtų (Žm.). 2. Važiuosiu tėvynėn žmonos pasiieškotų (Žm.). 3. Vyrai išėjo avių pianti (=piantų). 4. Išvažiavo žyvo padėt (=padėtų) vežti. 5. Malkų pirktų važinėjo (Bar. v. 329). 6. Ir kasmetai Anykščius miško kuoptų varė (Bar. v. 336). 7. Žmonės iš viso sodžiaus susi-bėgo klausytų pasakų (Sen.). 8. Ji prašo talkon at-

važiuoti, malkų vežtų (Sen.). 9. Paklaustas kur eina, atsakė einas kiaulių ganytų (Sen.).

Paveizduose: „puolė visi bučiuotų rankas seneliui (Sen.)“ ir „Stankūnas nubėgo sudėtų pinigų advoka-tui (Žm.)“ — turime prie supyno akuzatyvą, nėra genityvo negalima čia būtų nėkoku būdu pateisinti: genityvo čia nereikalauja verbas puolė (negalima sa-kyti „puolė rankų“), jo nereikalauja nė žodis bučiuot (niekad nesakoma „bučiuoju rankų“); antram sakinyje žodis „pinigus“ negali pavirst į genityvą „pinigų“, nėra Stankūnas nebėgo „pinigų“ (advokatas nebuvo jam skolingus, sulyg. VI, a), o po „sudėti“ netinka genityvas todėl, kad Stankūnas nešė visą ir jam gerai žinomą sumą, ne dalį jos (sulyg. VI, b); galima tik būtų pasakyti, jei reikalautų vietos prasmė: „advoka-tas atėjo pinigų atsiimtų“, nėra genityvą „pinigų“ iššauktų čionai verbas „atėjo (ko jis atėjo?)“.

Supyno Latvių kalboje jau gangreit neber; te-nai žmonių kalboje neber nė genityvo po verbų kry-pimo, užsiliko ten tik tokios konstrukcijos, kaip an-tai: „iet žvėru šaut (=eiti žvėrių šaut, šautų)“.

Kaunas, 15/27 Sp. mėn. 1893 m. Kaz. Obelaitis.

— Tėvynės varpai.

Tolesnė tąsa griausmų už „svečius“. Nuskriaudimas vieno „svečio“. Seinai pralenkia ateitį ir paliciją. Panašumas Seinų pasielgimo į pasielgimą gyventojų Glupovo miesto. Seinų vyrų baimė ir jos apsišaukimas. Ar ta baimė teisinga ir nuosekli. Persekiojimas lietuvištes Seinų seminarijoje. Kokios gali būti iš to pasekmės. Kas sprendžia apie „pašaukimą“. Gerumas širdies Seinų vyrų. Apsiginimas nuo nekviestų svečių.

Nepasibaigęs su kratymu namų ano šeimnininko, mylėjusio svečius — buvo krata namuose tėvų vieno klieriko „svečio“ iš Seinų seminarijos. Rado tur but keletą NN. lietuviškų laikraščių, neprigulinių klierikų, ir dvejus lenkiškas knygas be Maskolių cenzūros, kurias palicija gali daugių daugiausiai tik atimti, be baisių tolesnių pasekmių. Kas iš tos paskutinės kratos būtų pasidarę, nežinia, nes Seinai pralenkė ateitį ir nedavė persiliudyti, ar kalnas būtų pagimdęs vuodą, ar vuodas kalna. Pranešė viens Seinams, kad teip ir teip ir dagi riktėlėjo: karaul! Seinų Amonas, ne žiūrėdamas, kad seminarijos regensas ir mokiniojai buvo išvažinėję ant vasaros, pats vienas, be pedago-giškos rodos, nusprendė tą klieriką išvyti ir ant tų pėdų davė žinią palicijai, kad toks ir toks išvytas iš seminarijos. Padarė mat teip iš baimės kad palicija prie seminarijos neprisikabintų. Ant liudi-jimo, išduoto klierikui, parašė ob defectum vocationis expulsus ir, nors klierikas maldavo, idant liudijimą permaintytų ir paženklintų, kad pats atsitraukia iš seminarijos — nepermainė.

Pasielgimas garbingos Seinų institucijos, vadinamos dvasiška seminarija, primena man panašų pasiel-gimą gyventojų Glupovo miesto (Saltikov. Istoriija odnogo goroda). To miesto gyventojai, netekę virši-ninkų, baisiai sujudo. Jautė, kad reikia ši-tą daryti, bet nežinojo ką. Taigi, susiprotėję ant gašo, susi-rinko ties varpinycia, numetė nuo jos du gyventoju, išdaužė langus vieno magazyno, prigirdė upėje da du gyventoju ir susiraminę išsiskirstė namon. Atsi-rado drasi boba, kuri išsprandė į viršininkus, ir vis-kas aptilo. Tik štai atsiranda da drąsesnė boba, ir išskverbta į pirmosios vietą. Vėl sujudo gyventojai, vėl numetė nuo varpinycios du gyventoju, sugriovė kas-žin kokią instituciją, prigirdė upėje da du gyven-toju ir susiraminę išsiskirstė namon. Atsiradė trečia boba, geidžianti tapti viršininke. Vėl sujudėjo gy-ventojai, vėl numetė nuo varpinycios vieną gyventoją ir buvo besirengę numesti antrą, tik vienas riktėlėjo:

— Vyrai! jug mes tokiu budu nugalabinsime visus žmones, o nieko gero per tai nepadarysime!

— Teisybė! — atsiliepė atsipeikėję vyrai.

Kada atsiras vienas Seinuose, kuris riktels: Vyrai! jug mes bevaikydami iš seminarijos Lietuvius be jokių aiškių pamatų, jokio labo seminarijai nesuteiksime!

Seinai į umą laiką jau antrąkart, subraškęs kas-žin kur toli Lietuvoje, gauna baimę, išvaduoja paliciją, išveja vieną ir kitą klieriką Lietuvį ir, pristatę prie kaktos briauną ištiesto delno, be paliovos garsiai kartoja: *radi staratsia, vašeskorodije! radi staratsia, vašeskorodije!* Palicija išgirsta tą kartojimą, atkreipia akis ant Seinų ir, ant galo viską patyrusi, gardžiai nusijuokia, o Seinams rodosi, kad tas palicijos juoksmas tai ženklas ypatingos malonies ir kad jau prie seminarijos nesikabins. Kur nuves baimė Seinų seminariją, to nežinotų šiandien nė pats Amonas, specialistas gydymo seminarijos nuo baimės; koki nuopelnai laukia visokius Amonus už pasigerinimą palicijai, nepasakytų šiandien nė vienas „žemskis“.

Vienok ta *bobiška* baimė, kurios pilni tuli Seinų vyrai ir su kuria begėdiškai nori prisidengti, persekiodami Lietuvius, išrodo lyg baimė farizėjų. Dėlko ta baimė pasirodo tik tada, kada subraška Lietuvoje? Dėlko jos nėra, subraškęs kur Lenkijoje? Juk Kelčių seminarija tapo visiškai sukompromituota ir da tokiais dalykais, už kuriuos butų reikėję ją dagi uždaryti — dėlko Seinai, išgirdę tai neišsigando ir neišvijo keleto mozurų klierikų? Ir ne tik ką neišsigando, bet da priglaudė kelioliką klierikų iš uždarytos Kelčių seminarijos, išvydami tuomi tarpu savuosius Lietuvius už tokius dalykus, kurie nieku nesiriša su seminarijos uždarymu. Kelčiuose pati palicija pasirupino parodyti, kad seminarija prasikalto, o Seinai, nežinodami, ar palicija butų Lietuvius kaltinus, pasiskubino juos nuskriausti, visai neliesdami mozurų. Kur čia nuoseklumas tos baimės, jeigu ji tikra?

Persekiojimas klierikų Lietuvių Seinuose, subraškęs kur Lietuvoje, visai nejudinant mozurų, nors Lenkijoje kas-žin kaip subrašketų, lyg nurodytų, kad Seinams priepuolą įvaro lietuviystė, kurią mat vyriausybė persekioja. Vienok Seinų seminarijos lietuviystė, kaip jau teko man nurodyti, visai nekalta, negali jokiū budu užtraukti nelaimės ant seminarijos, o ant galo palicija niekad neprikišo Seinams lietuviystės, kam gi reiktų jos bijotis? Seinai persekioja lietuviystę ne dėl baimės, tik dėl neapykantos. Tuli Seinų vyrai stačiai nekenčia lietuviystės, kaip visi paiklenkiai, o ypač kaip Lenkų prozelitai. Šitą nuomonę pameria pasielgimas ir senojo seminarijos regenso ir neseniai užstojusiojo: senasis visuomet tvirtino, kad lietuviški laikraščiai ir knygos tai „*plugastwo*“, o jaunasis, nors jo pravardės pabaiga *aitis*, uždraudė klierikams Lietuviams dagi tarp savęs lietuviškai kalbėti.

Kas stengiasi sutremti mūsų dorą idėją, sumindžioti giliausius jausmus, negalime susilaikyti neiširdę ant jo, negalime žvelgti ant tokio prieteliškomis akimis. Jeigu skriaudikai, nors pavieniai žmonės, veikia be paliovos ir dagi ne vienoje vietoje, mūsų iširdimas užima didesnį plotą, pereina nuo pavienių žmonių ant kuopos, institucijos, luomo, draugijos, tautos, pereina ir ant idėjų, kurias skriaudikai išpažinista. Žinome gerai, kad ne visi Lenkai, ne visi Maskoliai yra priešininkai atgyjančių Lietuvių, o vienok šiandien tiesiog sakome: lenkystė nekenčia lietuviystės, Mas-

koliai smaugia lietuviystę. Nuskriausti jausmai turi savišką liogiką, turi savišką kodeksą.

Tokiū-pat budu nuo pavienių kunigų, prasikaltusių lietuviystei, nuo jų prižiurimų institucijų, užsitraukusių ant savęs Lietuvių nemalonę, ta nemalonė gal užimti kartais didesnį plotą, užgriebti kunigiją ir pagalios jų idėją, katalikystę. Ir su tokia pat teisybe galima tada ištarti tą - pat apie katalikystę kaslink trukdymo lietuviystės, ką šiandien jau istariame apie lenkystę ir maskolystę. Kas žin, ar Seinams geistinos butų tokios apystovos?

Patys Seinai negalėtų ant to klausymo atsakyti — turėtų pirmiaus pasiklausti, kaip palicijai rodosi. Lygiai teip, kaip su tuomi *ob defectum vocationis expulsus*. Laikė klieriką kelis metus, nežinodami, ar jis turi „pašaukimą“, ar ne, nieko nesakydami paleido ant vakacijos, tik štai prie galo vakacijos patyrė apie stoką „pašaukimo“ . . . kada palicija perkratė klieriko tėvo namus. Tai jau nuo šio laiko kaslink Seinų seminarijos, „žemskis“ spręs apie klierikų „pašaukimą!“

Nenorėjimas atmainyti stereotipiško *ob defectum vocationis* ant kitokios priežasties, leidžiančios greičiaus kur prisiglausti klierikui, kuris pats gerai nenumano, už ką tapo prie galo vakacijos išvytas, parodo, kad šventojų institucijoje nevisada viešpatauja pritinkan-tieji Kristaus mokslui mielaširdingi jausmai. Beje, pats seminarijos viršininkas, išgirdęs svečiuose apie kratą pas minėtojo klieriko tėvus, prasitarė kariškai: „tai tegul dabar eis į vaiską!“ Ko gi daugiau norėt?

Seinų galingiems Amonams ir šilta, ir sotu, ir smagu, parodžius „panaberiją“, bet reikia pažvelgti, kaip sunku jaunam vaikinui, nuskriaustam, negalinčiam savęs apginti prieš institucijos galybę ir priverstam apleisti savo tėvų žemę, ir plačiam sviete jieškoti kampelio, kur apie klierikų „pašaukimą“ seminarijos valdininkai nesiklausia „žemskių.“

Ką Rusai raso apie Lietuvius.

Rimtame Rusų augštesnės inteligencijos organe, kasdieniniame laikraštyje „*Русскія Вѣдомости*“ (№ 259, 1893) randame patalpintą straipsnį „Iš Siaur-vakarinio krašto“, kurį, dėl jo akyvumo, čionai ištisą patalpiname:

„Siaur-vakarinis kraštas, siauroje jo prasmėje, t. y. užimantis Vilniaus, Kauno ir Gardino gubernijas, priklauso prie menkiausiai lankomų ir menkiausiai pažinstatų Rusijoje kraštų. Virš žmogystų, keliaujančių su tarnystės arba pirklystės reikalais, į šitą kraštą užvažiuoja tiktai netyčioms užklydusieji iš Rusijos, ir rasi tiktai Druskininkai su savo gydančiomis versmėmis („vandenimis“) užsipelnę koki garsmą, bent tarp Petrapiliečių. Rusijos publika keliauja po Suomiją, po Krymą, ant Kaukazo, ant Volgos, Dniepro, dagi po Urolius, ale niekas nesusi-proti aplankyti Siaur-vakarinį kraštą dėl to pačio siekio pasilinksminimo bei pasimokinimo. Iš vienos pusės to priežasčia yra politiškos aplinkenybės to krašto, dar tebesančio po tvirta priežiūra ir daugelyje dalykų yvairinojančio nuo kitos Rusijos sądėliu savo gyventojų. Ale jug panašų svetimtautišką pavidalą turi ir kiti Rusijos kraštai, o kartais dar labiau, kaip antai Suomijų žemė arba tulos Kaukazo dalys; iš kitos pusės, ir kitos to krašto sąlygos jug nėr tokios, kad butų negalima rusiškiems žmonėms lankyti po tą kraštą. O tuom tarpu šitas kraštas kupinai užsipelno atydą, ir didesnis jo pažinimas be abejojimo išeitų ir pačiam kraštui ant naudos, ir visutinai rusiš-

kiems žmonėms. Pirma, tas kraštas interesingas jau savo prigimčia, vaizdingesne ir yvairesne už paprastą vidurinės ir pietinės Rusijos prigimtį. Čion perbėga į yvairius kraštus kalnynai, vietomis rečiau išsimėtę, vietomis susigrūdę angščiaus, apsiautę upių krantus ir suteikia kartais didei gražius vaizdus. Vilniūs, Kaunas — apsiaupti tokiais kalvais, gaminančiais vaizdingumą jų padėjimui, ale panašių kalnų užtinki ir kitose vietose. Tarp jų vietomis išsimėtę ežerai, tankiausiai traukiasi iš žiemų į pietus, tankiai apsiaupti giriomis ir išmarginti salomis. Upės, kaip Nemunas, Vilija (Neris) ir kitos, savo keliu prisideda prie pagaminimo vietai vaizdingumo, nėra jų kraštai tankiai abypusiai augsti, apžėlę giriomis, o vietomis papuošti gražiais griuvėsiais pilių, senos praėigos liekanų, laikų vokiškų kryživių bei lenkiškų magnatų. Visutiniai, tas kraštas, ir savo prigimčia ir istorija savo kultūros, guli lyg ant rubėžiaus tarp tikrosios Rusijos ir Vakarinės Europos. Tai išsireiškia ir klimata, kurs šiek-tiek drėgnesnis ir skiriasi vienodesniu išsiskirstymu nuopuolų; per tai, nežiurint vietomis ant liesumo laukų, tame krašte beveik nebuva neužderėjimų (negu tiktai nuo didelių lytų ne į laiką). Žemė paprastai išduoda penktą grūdą, o vietomis ir daugiau. Sodininkystė tame krašte išsiplėtus pažymiai geriau, nekai Rusijoje po toms pačioms platumomis, kas priguli iš dalies nuo klimato (šilto rudens), iš dalies nuo racionališkesnių metodų kultūros.

Kauno bei Gardino gubernijose vietomis galima veisti vynuogės ir greikiški riešutynai. Nemuno pakalnėse užėisi drauge su šiaurine egle, maumedžiu, liepa — buka, skrobla, Pensilvanijos kliava, čisa, kaštana, morva (šilkmedi), baltąją akaciją (vikmedi), pilamidališkąjį popelį. Priegtam žemės prekė sulygintinai nedidelė, samdytas darbas teipgi, teip kad žmogystos, apverčiančios savo trusą ir laiką ant ukinkystės, čionai gali tikėtis tikro pelno.

Kruminiais gyventojais puėtinios dalies Siaurvakarinio krašto yra Lietuviai (Kauno gubernijoje — Žemaičiai). Laikui bėgant, istorijos atmintyje, lietuviška kalba, ypač aplink svarbesnius kulturiškus centrus (pvzd. aplink Vilnių) užleido savo vietą rusiškajai bei lenkiškajai, bet ir iki šiol ją kalba dang šimtų tukstančių gyventojų. Dagi šalutinėje Sąvalku gubernijoje didžiama laukininkų kalba veiki išskirtinai lietuviškai; tā pačia kalba šičion kunigai po bažnyčias sako pamokėlus. Nežiurint, kad lietuviška kalba užėmus tokią plačią šalį, josios pas mumis nekultivruoja, ir literariškas jos gudinimas, tarp šandieninio apsiėjimo, sutrukdintas ir nuslopintas. Vyriausias daigtas, kad Lietuviai — beveik be išiminių katalikai ir nukentė žinomą kulturišką įtekme nuo Lenkų, kurie įvedė pas juos ir savo abėcėlą; maldaknygės, psalmės ir kitos jų knygos spaustos lenkiškais rašmenimis. Po lenkmečiu 1863 metų, buvo pripažinta už reikala, tikslui perkirsti lenkystę, įvesti į lenkiškų vietą rusiškus rašmenis, kuriomis ir tapo atspausdinta dangybės lietuviškų maldaknygių. Bet tasai bandymas nepasisėkė: pripratę prie lenkiškų rašmenų Lietuviai gynėsi, nesitaisė reikalingų knygų spaustu šitomis rašmenimis, nežiurėdami nė žinomų paraginimų ant to nuo rusiškos valdžios. Didžiausia dalis Lietuvių ir dabar vartoja maldaknyges, spaustas lenkiškais raidėmis, svetimose žemėse dirbtas, gaus per kontrabandą. Vienok, kadangi spausdinimas isokeriopų lietuviškų knygų lotyniškais rašmenimis — austas, tai suprantama, kad pertai augimui lietu-

viškos literatūros paskutinai užkirstas kelias. Ir geriausios minties apšviesti lietuviški žmonės, su kuriais mums teko nuo to dalyko kalbėti, išreiškia didį apgalystavimą dėl tojo uždraudimo. Jie neišranda sausai nėjokių pamatų uždrausti grynai lotyniškų, nesulenktų rašmenų, visai tinkančių išreikšti skambėsiams lietuviškos kalbos. Jų nuomonės dėlei reiktų ne tiktai įvelyti spaudą pasiplatinusių lietuviškų knygų lotyniškais raidėmis, ale ir prigelbėti versti naujas į lietuvišką kalbą. Reikia patėnyti, kad lietuviška kalba nėra, kaip pas mumis mano, kokia gentės tarmė, lyg kokia savotiška patois, bet tikra ypatiška kalba, savistovus ariškųjų tautų šanaris. Prusuose Lietuvių daug menkesnis skaitlius gyvena, išviso tiktai 300 000, o ten išėina mokėliškas laikraštis „Alt-preussische Monatschrift“, yra lietuviška literariška draugystė, spausdinasi knygos lietuviškoj kalboje ir dagi laikraštis. O pas mus diduomenė lietuviškos tautos pasilikus be jokio apšvietimo: mokačių skaityt rusiškai yvairiuose paviečiuose priskaito iki 4–5%, ir suvisu nesuprantančių rusiškai — 40–50%; o ant savo maldaknygių (spautų lenkiškais raidėmis) moka skaityti du trečdaliu Lietuvos gyventojų. Kaip žiuri, tai butų išmintingiausias daigtas, sustiprinus veiklumą rusiškos mokyklos, negaisinti ir literariško gudinimosi lietuviškos kalbos, palikus tiesas leisti joje knygas, o jeigu tai pasirodytų reikalinga — ir laikraštį, naudojant tam tikslui lotyniškus rašmenis. Pertai netaptų padaryta jokio užleidimo lenkystei, tiktai pasidarytų daug naudos lietuviškai tautystei ir jos kulturiškam išsigudinimui; tai, pagalias, tiktai greičiaus padėtų jai susigentinti su rusiška tauta, o ne atsitolinti nuo jos, ką galima greičiaus dabar tvirtinti.

Svarbiu gaivalu Vakarinio krašto, laike jo istoriško gyvasties, buvo rusiškas elementas, kulturiškesnis už lietuviškąjį, lošęs čionai ilgą laiką vyriausią rolę. Tai žinia, kad rusiška kalba per kelis šimtmečius buvo oficiališka kalba Didžios Lietuvos kunigaikštystės, kaip tai išrodo dokumentai XV–XVII amž., užsilikusių archyvuose, ir patsai Kunigaikštystės Statutas, kurio paskutinė redakcija buvo darbas didžiojo Lietuvos kanclerio, Leono Sapiegos. Ilgą laiką rusiška kalba ir rusiškas pravoslavnas tikėjimas su paisekimu gynė šičionai savo tiesas ir padėjimą nuo plintančios katalikystės, bet ant galo pagalias atsiskyrimas nuo kitos Rusijos, politiški siekiai Lenkų vyriausybės ir rupesčiai lenkiškos kunigijos atgabėno tokias pasekmes, kad rusiška kalba kaskartas vis labiau tapė varyta iš oficiališkų vietų per lenkiškąją bei lotyniškąją, vietinė draugystė vis labiau lenkinosi, pagal tai retėjo ir pravoslavnų skaitlius. Nuo XVII-to amžiaus katalikystė kas kartas vis pradėda imti viršų; kas nepaskendo katalikystėje, pėrėjo į uniją; katalikiški zokonai (o ypatingai jezuitai) paglemžia į savo nagus auklėjimą jaunuomenės; stato puikias bažnyčias, auga klištoriai, užgema lenkiška akademija, pavirstanti vėliaus į universitetą. Tie katalikystės, o ypač lenkystės laimėjimai ypatiškai pažymus XVIII-ame ir pradžioj XIX-jo amžiaus. Po maištui 1831 metų, už prisidėjimą tulų klištorių ir bažnyčių prie maišto, jie tapo uždaryti ir iš dalies paversti į pravoslavnus; tapo uždengtas ir Vilniaus universitetas; tame pat laike su prigelbėjimu arcivy-skupo Juozapo Semaskos, nusidavė priskyrimas didoko skaitliaus unijotų prie pravoslavijos; tapo sunaudotos tulės progos išlaikymui pravoslavnos kunigijos ir t. t. Po sumišimui 1863 metuose iššaukė dar ener-

giškesnius vaistus; tapo uždaryta visa eilė katalikiškų klostorių ir bažnyčių, priegtam tapę nuspręsta visus klostorius uždaryti (į paliktuosius klostorius tapo uždrausta priimti nauji minykai, ir seniems išmirštant klostorius uždaro); tapo uždraustos visos katalikiškos procesijos, ir katalikiški kunigai paduoti ypatinagai administracijos priežiūrai (paviečiuose, paveizdan, kunigai netur tiesos, be ypatingo įvėlyjimo, išvažiuoti iš savo parapijos); išguldymui mokslo tame krašte paskirta vien rusiška kalba, prieg tam katalikams (išskyrus katalikiškas seminarias) ne tikta neįvėlyta tarnauti mokimo skyriuje, bet ir visutiniai verstisi mokiniu arba laikyti mokyklos (dagi rusiškos), po baimę sunkaus atsakymo, uždrausta visi lenkiški laikraščiai ir žurnalai ir išardytos visos vietinės draugystės; padėjimas pravoslavnos kunigijos šiek-tiek pagerintas, įstatyta eilė naujų pravoslavnų šventyklų (po miestus ir kaimus), padaryti nauji žingsniai perėjimui unijotų į pravoslaviją; ant galo, lenkiška kalba ne tikta išginta iš visų oficiališkų vietų ir spaudos, ale toj kalboje ne valia daryti nėgi iškabų ir uždrausta kalbėti visose viešose vietose. Visi tie žingsniai, drauge su patraukimū naujų rusiškų žmonių į valdininkus, kunigus, auklėtojus ir t. t., turėjo prigelti šiek-tiek sustiprėjimui rusiško gaivalo ir nusilpimui lenkiškojo. (Dar ne viskas.)

Bibliografija.

1. П. Д. М. Брянцевъ. Очеркъ древней Литвы и западной Россіи. Вильна, 1891, in 8°, p. VI, 150.

Autorius šitos knygutės yra gerai žinomas mūsų krašte Rusų rašytojas — „istorikas“ ir publicistas. Šis vadovėlis yra tikta sutrumpinimas platesnio darbo, atspausdyto 1890 metuose; jame p. Briancev'as sutrumpino savo pirmutinį darbą, norėdams veikiaus išplatinti savo pažiūras ant Lietuvos praeities tarp daugumo rusiška skaitančių mūsų krašto žmonių, ypačiai tarp *sodžių mokiniojų*, nėra pirmoji jo knyga „dėl savo platumo ir ypač brangumo“ negalėjus, kaip reikiant, paplisti tarp visų tų žmonių, dėl kurių buvo rašyta.

Minėtam vadovėlyje skaitytojas neraz nieko ypatingo, bent nieko tikrai gero. Ar gali ir būt kas gero tokioj istorijoje, kur autoriui-publicistui niekas daugiaus nerūpi, kaip tik išplatinimas apie mūsų praeitį „tikrai rusišku“ pažiūru? Briancev'as, kaip tikras apirusintojas, nori, kad visi Lietuvinkai nustotų būvė tuo, kuo jie nori būt, ir visiškai pavirstų į Rusus; rašydams istorijos vadovėli, jisai įkalba savo skaitytojams, kad mūsų pratėviai būvė jau gangreit pravoslavai, visuomet virtę ir turėję pavirsti į Rusus, kad visa, ką mės kada turėjome gero, suteikdavė mums tikta Rusai, ir vėl visa, kas buvo pikto, būvė tik Lenkų bei Vokiečių darbu. Tokiu būdu p. Br—as iš istorijos pasidaro tikta įnagi savo pažiūroms išplatinti. Šitoji teisybė matyti gangreit ant kiekvienos vietos jo vadovėlio.

Pačioj pradžioje savo knygutės, kalbėdams apie atskiras mūsų tautos gimines, p. Br—as teip rašo (p. 1—2): „Žemaičiai gyvena dabartinėj Kauno gubernijoje. Tamsumas, kuris teip iškiria juos, bus suprantamas, jei mės atsimisime, juog *Vokiečiai*, apėmę XIII amž. vakarinę Lietuvą, baisiai negražiai ir nežmoniškai su jais apsieidavo.“ Kitos priezasties mūsų tamsumo, nors ji yra labai arti ir visiems gerai suprantama, apirusintojas negal pripažinti. Kalbėdams apie kitas tautos gimines, jis neužmiršta tuoj pridėti, juog Getvius išnaikinę Lenkai, o Prūsus, Žemgaliečius

ir Kuršininkus (nors „Kuršo“ tauta prie Lietuvos giminių neprigulėjo, ji buvo Finų tautos giminė) išpiovę vieni Vokiečiai. Perskaicius apie tokį išnaikinimą visų tautelių (= Latvių) į pietus nuo Dauguvos, iš vadovėlio sunku suprasti, kokiais keliais galėjo vėl atsirasti tenai vietoj išnaikintojų Vokiečių dabartiniai gyventojai, Latviai. Kas panorėtų semti žinias ir iš p. Br—vo knygutės, tas turėtų įtikėti į tai, juog Kurše dabar tikta Vokiečiai tegyvena. Į tokią klaidą veda skaitytoj p. Br—as vientik dėl to, juog jisai norėjo parodyti, kad mus tezuđ tik Vokiečiai ir Lenkai.

Autoriaus pažiūros ypačiai aiškios toj vietoje, kur kalbama apie Lietuvų kaimynus. Pripažinęs didelę bičiulystę praieityje tarp Rusų ir Lietuvus, jis teip sako: „Per tokį susibičiuliavimą Lietuvų su Rusais *didesnė pusė Lietuvų* jau XIII amž. *puikiai* (отлично) *kalbėjo rusiška* ir buvo priėmus Rusų papročius ir gyvenimą; visi senovės apšviestesniejie Lietuviai kalbėjo ir rašė rusiška; lietuviška jie nemokėjo nė skaityt, nė rašyt, nėra nebuvo lietuviškos raštenybės; dangelis Lietuvų buvo priėmę pravoslaviską tikėjimą. Po Rusų su Lietuviais susipažino Lenkai, bet ypatingos bičiulystės su jais nebūdavo; priešingai, Lenkai ir Lietuviai nuolat pykdavosi ir karandavo tarp savęs (p. 9—10).“ Kartais dabartinius nacionališkus Rusų reikalavimus autorius perkeltia tiesiai į pačią tolymąją senovę, į XIII amžį. Tokiu būdu, numirus 1263 m. Mindaugui, pagal Br—vą, prie lietuviškos tuoj išėjus aikštėn Lietuvoje ir tikrai rusiška partija, kuri reikalavus, „idant Lietuvoje visi kalbėtų rusiška, laikytusi pravoslavisko tikėjimo, prijimtū Rusų papročius ir t. t.“

Tokie faktai, kaip sutrempimas 1410 m. Kryževių prie Grünvaldo, p. Br—vo akise teip-pat aukština tikta Rusų vardą. Apie šį faktą tam tikroj vietoje p. Br—vas šiteip rašo: „Lietuvos kunigaikštis (Vytautis), kuris pats nebuvo narsus vyras, pamatęs daugybę Kryževių išsigando, šoko atgal ir maž nepabėgė iš kovos; bet tuo-tarpu pribuvo Rusai, kurie dirbdami išvien sulaikė Vokiečių kareivius, privertė juos trauktis atgal ir tokiu būdu išgelbėjo Vytautį.“

Savo darbą p. Br—vas baigia priskyrimu 1839 m. prie pravoslavisko tikėjimo istorikos Lietuvos unijotų. Žinoma, ir šitam akte autorius mato tikta didelį norą ir troškimą pačių unijotų ir ypatingą malonę Rusų valdžios, meilingai priėmusios savo globon kitą-kart atskeltus nuo pravoslavų brolius.

Negeriaus klojasi p. Br—ui ir tose vietose, kur vietoj politikos tiesiog reikalingas šieks-toks mokslas. Čia iš žodžių „geriamasis ragutis, ragelis, medžiojimas“ jisai, sekdamas klaidingus šaltinius, padaro senovės mūsų dievaičius — *Ragutį* (d. linksmybės) ir *Medžiojimą* (d-tė medžiojimo). Dėl tos-pat priezasties tarp mūsų dievų atrandami ir tokie. ne lietuviška skamba, kaip *Potrimpos*, *Pokliui*, *Kurko*. Apie *Ramuva* p. Br—vui pakanka šitokio nurodymo: „Tai buvo prakilniausia Lietuvos šventykla, kurion visi Lietuviai per dideles šventes susirinkdavo ant maldos. Šitoji šventykla buvo įrengta klonyje, prie-pat itekėjimo vienos upės į kitą. Čia paprastai augo didelis ažuolas su trimis suaugusiais liemenimis. Kadangi rusiškam žodžiui „сроденный“ (= suaugęs) lietuvų kalboje atsako žodis „romota“ (?), todėl ir didžiausia Lietuvos šventykla gavo vardą „Romove“ (= Ramuva).“ Kiek čia sakinių, tiek ir klaidų.

Apie mūsų stabmeldystę ir jos išnykimą nedaug aiškias tegalima rasti p. Briancevo vadovėlyje. Je panorėtume remtis ant jo žodžių, tad reiktų manyt

juog stambeldystė išnyko jau XI amžyje; bent ant 3-o pusl. apie šį dalyką jisai taip rašo: „Senovės Lietuviai neturėjo išmanymo apie tikrą Dievą ir Jo sūnų Jėzų Kristų, iki X ir XI amž. po Kr. gim. susipažino su Rusų pravoslaviškais kunigaikščiais ir Rusų apšviestais žmonėmis iš Novgorodo, Kijevo ir Galicijos. Sulyg tam laikui (X ir XI amž.) jie garbino ir lenkė savo stabus.“

Visų mano išrašų ir nurodymų, man matos, užteks, idant skaitytojas galėtų suprasti, ką reiškia p. B—o knygutė su minėtu antrašu. Kas mūsų norėtų trumpai pasiskaityti apie Lietuvos praeitį, tam galėtų ir turėtų užtekti šiam kartui darbų Skirmuntaitės ir ypačiai Zanavyko „Apsakymų“. Šitam reikale galime ir turime apsieiti be p. Br—vo pagalbos.

2. Литовско-языческие очерки. Историческія изслѣдованія Теобальда. Вильна, 1890, in 8°, p. V, 201.

Knyga su šituo antrašu duoda mums ištraukas iš didelio, dar nespausdyto darbo, su labai garsiu antrašu „Полная литовская мѳологія (ištisa Lietuvos mitologija)“. Visi straiptiniai, kurie pateko į šią knygutę, buvo spausdyti pirmiaus Vilniaus laikraštyje „Виленскій вѣстникъ“. Tokių straiptinių ir straiptnelių visoj knygutėje yra 18 ir visi jie aprašo mūsų senovę — stambeldžių tikėjimą, papročius, būdą, poeziją, ir t. t. Tyrinėtojams senovės visi tokie straiptneliai būtų labai interesingi, kad tik patsai jų autorius būtų mokėjęs išbristi iš visų tų klaidų, kurias priveisė šitam moksle yvairūs rašytojai. Taigi pažiūrėkime, kiek šito mokslo turi p. Teobald'as.

Pirmiausia iš paties darbo matyti, juog p. T-d'as nė kiek nemoka lietuviškos kalbės, be kurios Lietuvos mitologijos tyrėjas yra tiktai vaikas, Lietuvos girioje paklydęs. Tyrinėdami savo mitologiją, jos rašytuose šaltiniuose mes rasime daug supainiota ir supainiota daugiausia dėl nesupratimo mūsų kalbės; šiek-tiek atitaisyti, kur kitų suklysta ir apsirikta, galima bus tik tuomet, jei patsai taisytojas mokės šią kalbą. Nemokėdams kalbės, p. T—d'as ne tik nieko nepataiso, atsiremdamas ant lietuviškos kalbės, bet dar daugiau supainioja savo skaitytoją. Kad p. T—d'as būtų mokėjęs nors kiek lietuviškai, tad „Veliuonos Lietuvius“ jisai nebūtų pavadinęs „Виленскіе Литовцы (= Vilniečiai)“, nevartotų tokių žodžių, kaip antai „Džaukemo - Giesnie“ (= linksma giesmė, daina) ir neišguldytų žodžio „giedojimas“ rusiškais „торжественный, важный“ (= iškilmingas, prakilnus). Nemokėdams mūsų kalbės, jisai tegalėjo naudotis tiktai iš 33 Juškevičiaus dainų, atspausdytų drauge su rusišku vertalu; visos kitos Jušk—aus ir kitų surinktos dainos jo akise neturi nėkokios naudos, nėra tie rinkėjai neišvertė savo dainų į rusišką kalbą (pusl. 19—22).

Man rodos, kad p. Teobaldo darbą sugadino dar viena priežastis, būtent per daug didelis noras būti autorium ir rašyti apie nežinomus dalykus. Apie pp. Fortunatovo ir Millerio dainų rinkinį jisai atsisaukia, kad jų dainos esančios be mokslinės vertės, nėra tuodu vyrų išguldę savo rinkinį iš vokiškos kalbos. Tuo tarpu žinoma, kad F—s ir M—s, abudu žinovu mūsų kalbos, rinko savo dainas apie Mariampolį ir surinkę atspaudė jas lietuviškai su rusiškais vertalais; versti iš vokiškos kalbos juodu negalėjo, nėra vokiškoje kalboje tų dainų dar nėra. Matoma, kad p. Teobald'as tų dainų suvis nėra matęs ir pa-

galiaus nežino, kur ir kaip jos surinktos ir atspausdytos (pusl. 21).

Kur p. Teobald'as rašo apie mūsų dievus ir stačiai mitologiją, visur jisai remiasi ant Nartutto, Strykowskio, Jaruszewicziaus, Düssburgo ir kitų. Visos klaidos tų rašytojų, žinoma, pateko ir į p. Teobald'o darbą. Visa daugybė kas-žin kokių dievaičių su kas-žin kokiais barbariškais vardais gavo, tokiu būdu, prieglauda ir p. Teobald'o mitologijoje. Aprašydamas dievaičius, mūsų tautos papročius, mūsų senovės gyvenimą, šventas vietas jisai visuomet akiai seka savo pranokėjus ir tiktai kur-nekur, kada jie matomai viens su kitu nesutinka, sustato visus juos kruvon ir mėgina taisyti, pasiremdamas ant kokios žinomos jam kitų nuomonės. Kadangi visas darbas turi daugiausia charakterį aprašymo, todėl geriausias yra tos vietos, kur autorius remiasi ant ištikimesnių šaltinių. Prie tokių vietų turi būt, man matos, priskaitomi visi tie lapai, kur autorius semia žinias ir rašo pagal Jucevičiaus „Litwa“, nėra šitam darbe, kaip žinoma, surinkta daug mitologiškų mažmožių tiesiai iš žmonių lūpų.

Jei Lietuvyų katras norėtų iš šitos knygos naudotis, turėtų neužmiršti, juog su medega, kuri patekus į šią rinkinį, reikia apsieiti su dideliu sauguliu: joje sujauktos visokios senovės liekanos ir nevisur galima joms tikėti.

3. Ariėlka yra nūdai paeinantis iš girtybės ir koku budu galima kiekvienam išsigydynti nū girtybės. Parasytas per G. Tiumelą. Su ketureis žmogaus pilvo paveikslais. Vilniuje, 1863, in 16°, p. 230.

Šitoji knygutė, atsispirdama į Dievo ir bažnyčios prisakymus, nori mus pamokinti, kaip daug pikto daro žmonėms spirtas ir spirtiniai gėralai. Joje autorius parodo, kaip lengva nusidėt girtuokliui, kaip veikiai girtuoklis peržengia visus prisakymus — Dievo, bažnyčios ir šep-jau valdžios. Gaila tik, kad surengtuose čionai „pamokinimuose“ žmogus neras nėkokio aiškaus mokslo — visų tų pamokinimų labai biazri ir neaiški kalba. Knygutės kalba biazri ne dėl daugybės svetimų žodžių; ne, kalba čia netikus dėlto, kad nesuprantama, tamsi, neaiški, be gramatikos, nėra nėkokio sintaksio. Beveik ant kiekvieno puslapio yra daugybė sunkių ir nesuprantamų vietų. Pradėsime nuo antrašo; kas galės suprasti toki sakinį: „Ariėlka yra nūdai paeinantis iš girtybės“? Čionai aš išrašau kelis sakinius ir reiškinius, kurie pateisys visą tą mano nusistebėjimą: „Kiekviena ariėlka yra nūdai, nes tai velnio kraujas (p. 3)“; „truczna (nūdai) yra kiekviena dovana Dievo sužeista per velnią“; „teip, kaip Viešpats Dievas mūsų mokė pažinti nūdus, pagal jos (?) darbus, užtat pažinti nūdus, jog yra velniška sėkla, teip mes parodysime, o kiekvienas, kas nor, tur teisei pasakyti, kad ariėlka yra nūdai (p. 4)“; „O koke tai buna baisi kariumenė (! = karė, karas) su smercziu, kad sumaiszysi abudu tūs šaszus vandens ir ariėlkos vienan daiktan (p. 7)“; „Jijė (t. y. ariėlka) yra indas dėl gyvasties, kokio nors ans butu, didis ar mažas (p. 8)“; „Kiekvienas valgymas ir gėrimas paskirti yra dėl užlaikymo sveikatos, o kad persidirba, persimaino tada į sultis pieno, išz kurio po tam pasidarė kraujas (p. 8)“; „Kiekvieni nūdai, o ypacz ariėlka, iszeidama išz skilvio persimaino į sultis pieno o potam į kraują, nes nūdai neperšimaino, bet pasilieka kraujuje, nors butu su maišyta (p. 8)“; „gydynti = gydyti, parasytas per . . . = genit. (be per) ir parasyta; skubinosi na-

mison = namūsna; jeigu tau *akiesnon* (= akysna) itikstu . . . ; eit sudon (= sudan), patekt pragaron (= pragaran). Visas darbas pilnas šitokių tamsybių ir nusižengimų prieš gramatiką ir logiką. Matyti, kad vertėjui rūpėjo tiktai knygos išleisti; jei būtų jam rūpėję ir skaitytojai, jisai būtų parašęs teip, kad galima būtų suprasti, arba suvis nebūtų rašęs, jei negali jau gerians rašyti. Tokios knygos niekam nepadaro naudos, tik nužemina mūsų literatūrą. Teip bauriai parašytos knygos dar niekad neteko man skaityti Lietuvos literatūroje. — P. K.

Ar valia Lietuviams žemė pirkti teip vadinamose vakarinėse gubernijose?

Pirkimas ir pardavimas žemės visose šalyse, kiek tik galima, palengvintas, ir tai suprantamas dalykas: jeigu kas nenori valdyti žemės, tegul ją parduoda, o kas nori pirkti, tegul perka; tada tik žemė galės patekti į rankas tikrų žemininkų, tai yra žmonių, kurie mėgsta žemininkystę ir moka ir nori ją prigulinti vartoti. Teip tas dalykas stovi visur, kur žemė yra perėjusi į pilną žmogaus savastį. Ką kitą mes matome teip vadinamose vakarinėse Rusijos gubernijose; čia pirkimas žemės apsunkintas dėl politiškių Rusijos siekių: visa kategorija žmonių nuo paskutinio lenkmečio čia negali pirkti žemės. „Aukščiausias“ paliepimas, išduotas 10 diena Gruožio 1865 metų, teip skelbia: „iki Rusai dvarininkai galutinai neįvyks vakariniame krašte, uždrausta kilusiems iš Lenkų pirkti dvarus devyniose Vakarinėse gubernijose (tai yra Kijevo, Podolijos, Volinijos, Mogiliavo, Minsko, Vitebsko, Gardino, Vilniaus ir Kauno) ir nuo dienos apgarsinimo šio paliepimo bus netikri visi po to padaryti aktai, kuriais kas aprašytų turtus kitam; minėtose gubernijose dvarai gali tekti Lenkams tik per sukcesiją pagal įstatymus.“ Šitas paliepimas tam išduotas, kad vakariniame krašte tarp 10 milijonų jo gyventojų, daugiausiai Mažarusių, Baltarusių, Lietuvos ir Žemaičių, esąs nedidelis skaitlius dvarininkų ir miestiečių, kilusių iš Lenkų, kurie visą kraštą, tarsi, į lenkišką pavertę ir neduodą kitiems gyventojams ne Lenkams, kaip reik, išsitiesti ir naudoti sykiu su kitais Rusijos gyventojais iš daugelio įvestų Jo Didybės reformų; galybė tų lenkiškų gaivalų paeinant iš to, kad jie vieni valdą didelius turtus, neleidami į savo tarpą žmonių kitos tautos, o ypač Rusų; todėl reikią tokius įstatymus įvesti, kad lenkiški gaivalai galutinai paliantų didinęsi, o tai galima esą pasiekti, neduodant kilusiems iš Lenkų pirkti turtų vakariniame krašte, bet ir nesiaurinant tiesų Lenkų dvarininkų to krašto valdyti žemę, kurią jie turi. Toks yra motyvas viršuj minėto paliepimo. Toliaus yra paaiškinta, ką reik vadinti „kilusiais iš Lenkų“: a) „kilusiais iš Lenkų“ reik vadinti ne abelnai katalikus, bet tik Lenkus ir tuos vakarinio krašto gyventojus, kurie sulenkėjo. b) Pamatu atskirti Lenkui nuo ne Lenko turi būti prigulėjimas prie šios ar tos tautos, o ne tikėjimas; todėl, Lenkas, prijėmęs pravoslavų tikėjimą, pagal minėta paliepimą da negali pirkti žemės. c) Turi tiesą įgyti nepajudinamą turtą vakariniame krašte: kilę iš Rusų visų ciosorystės gubernijų ir visokių luomų, pravoslavų ir protestantų tikėjimo, išskyrus žydus; prie to skaitliaus priguli ir gimusieji Baltojo pajurio gubernijose; toliaus, kilę iš Rusų, Lenkes pačias vedę; bajorai Totoriai, kurie vakariniame krašte gyvena, ir vietiniai ukininkai katalikai.

Dabar klausimas: kas išduoda norinčiam pirkti žemę Vakariniam krašte liudijimą apie jo prigulėjimą prie šios ar tos tautos? Pagal paliepimą, 1866 metuose išduota, „vietiniai general-gubernatoriai ir gubernatoriai (tose gubernijose, kurios nepriguli prie general-gubernatorystės, kaip ana: Vitebsko, Minsko, Mogiliavo) gauna tiesą išduoti arba neišduoti tokius liudijimus, tai nuo jų pažvalgos priguli.“ Užtai-gi, norėdamas pirkti žemės „Vakariniame krašte“, turi kreiptis prie general-gubernatoriaus arba gubernatoriaus, kurie per vietinę paliciją paskui tyrinėja, iš kur kilęs, kokio tikėjimo esi, kaip namie kalbi. Gavęs po ilgo laiko liudijimą, gali pirkti žemės, kiek nori. (? R.) Paliepimas nuo 10 Gruožio 1865 metų nę žodžio nekalba apie Lietuvos-bajorus, per tai turime pripažinti, kad jie gali pirkti žemę Vakariniam krašte, tapat galima regėti ir paliepimo paaiškinimuose: paaiškinimai kalba tik apie Lenkus ir sulenkėjusius žmones, tai yra kalbančius namie lenkiškai, pabraukdami, kad paliepimas žiuri tik ant to, prie kokios tautos, o ne tikėjimo žmogus priguli. Šiek tiek temdina klausymą trečiasis paaiškinimas, kuris lyg suskaito, kas gali pirkti žemę; bet šitas paaiškinimas paduotas tiktai kaip poveikslas; apie Lietuvos bajorus jis nemini nę žodžio, nes nebuvo ir dabar beveik nėra tokio atsitikimo, kad Lietuvos-bajoras būtų nesulenkėjęs; o jeigu valdžia visus Lietuvos bajorus laiko per sulenkėjusius, tai tame paaiškime ji nę neparodo, kad Lietuvos bajorai gali pirkti žemę. Kad Lietuvis bajoras, nesulenkėjęs, gali pirkti žemę, regima ir iš motyvo paliepimo, kuriame Mažarusiai, Baltarusiai, Lietuviai ir Žemaičiai skiriami nuo Lenkų ir nepasakyta, kad Lietuviais ir Žemaičiais pavadinti tik ukininkai. Teip tai išeina juridiskai. Malonu būtų, kad mūsų sulenkėję bajorai apsvarstytų šitą dalyką, nes kitaip mes pragansime daug žemės, kuri pereis į Vokiečių, Rusų ir Totorių rankas. O kad žemė eina ir eis į svetimas rankas, negali nę abejoti, nes kiekvienam aišku, kad įstatymai, prašalindami konkurenciją, labai sumažina dvarų prekę; tiktai tokiu budu gali sau išaiškinti neišpasakomai pigų pirkimą žemės Vakariniam krašte. Štai poveikslas: vienas Rusas pasakojo man, kad gyvenantis Minsko gubernijoje jo giminietis gerą „gešeftą“ padaręs. „Koki?“ paklausiau. Rusas papasakojo, kad jo giminietis, beveik visai neturėdamas pinigų, pirkęs per licitaciją Minsko gubernijoje už 50 tukstančių rublių dvarą, kurio žemės esą bemaž į du tukstančių desetinių, davęs iš sykio 5 tukstančius rublių, nepoilingam nuleidęs girios ant 33 tukstančių rublių, o likusius pinigus per keletą metų išsimokėsiąs. Toks pirkimas — tai tik vienas iš daugelio poveikslų teip vadinamose „vakarinėse gubernijose.“ Kauno gubernijoje, Šiaulių pavieta, Pakursėje, gana daug žemės pateko į Vokiečių baronų rankas; tie Vokiečiai tuojaus parsigabena darbininkus Latvius, ir dvaras, kaip kalba, pavirsta į Latvių lizdą, kur nę negirdėt lietuviškai kalbant; mat, Latviai vis musiškius apeina. Reiktų, labai reiktų apsvarstyti šitą klausymą Lietuvos bajorams, jeigu jie drįsta vadinti savę „Litvinais“ ir myli savo tėvyne.

U. Ue. G. Balandis.

Gromatos iš svetur.

V.

Šviesos, šviesos daugiau! — šaukia visuose kraštuose; šiaukiamie ir mes, Lietuviai, nes matome, kad pas mus tos šviesos — žinoma, mokslo šviesos — da mažiau, nekaip kitur. Kitur apšvietimui platint

stengiasi įsteigti geras mokyklas, spausdina knygas pasiskaityt; mūsų krašte mokyklos netikusios, o geresnių turėti negalima; pasiliekti platint šviesa per knygas. Todel nuo to laiko, kaip prisipašino esą Lietuvos, pradėjome rūpintis ir apie *naudingas* knygas „žmonėms.“ Tų knygų jau butume prirašę gal ir labai daug, tik vienas dalykas trukdo mus: parašyti tikrai naudinga knygutė — nelengvas dalykas: tai kalbos gerai nemokame, tai neįsimanome išguldėti taip, kad tie, kam rašome, suprastų, tai vel negreitai sarandame, apie ką rašyti, kas būtų tikrai naudinga. Per visas šitas kliūtis skaitymų žmonėms iki šiolei parengėme da labai neužtekina; malonu būtų turėti jų daugiau. Ką-gi pradėt? Sakytum: rašykime, už ko kam plunksna užkliuvo, rašykime, kaip katras moka — iš daugelio atsiras pusėtinai ir nandingų skaitymų; tik vėl klintis: mūsų sodiečiai da nepratę skaityt; netikusiai parinkta įtalpa knygūčių, nesuprantama, iškraipyta kalba gal atsūmti juos nuo knygų ir tuomet mūsų dalykas bus suvis pralaimėtas. Šita paskutinė kliūtis stabdo ir labiau tikusius mūsų darbininkos: nesykį priseina jiems, nusitvėrus už plunksnos, vėl mesti ją į šalį, o kartais gal ir beveik visai pabaigtas darbas į krosnį (pečių) iškisti. Neparčiai, sunkiai eina mums šitas darbas, bet per daug nuliusti vis nereikia: mokikimės kalbos, mokikimės išguldėti, apvarstykite prigulinčiai, kas sodiečiams gal tiktai skaityt, bandykite savo plunksnas visi, kas šiek-tiek nuvaldo šita įrankį . . . tik neužmirškime, kad nenusisekęs darbas geriau suvis perdirbti ar, į kišus į pečių, iš naujo pradėti, ne kaip leisti į spaustuve ant žut-but. Gerėsnieji, tikrieji mūsų darbininkai taip ir daro, numanydami, kad geriau ir mažiau parašius, bet prigulinčiai. Neteip elgiasi kiti — drasesnieji: jie nepripažįsta jokių kliučių: kas į galvą parėjo — parašė, pristatė į spaustuve ir, neilgai trukus, pasirodo knygutė, bet kam ji tikus, jiems mažai terūpi. Vaisių tokio spartaus darbo pas mus nemaža. Tarp jų atitinki kartais ir tokius, kad sunku ir permąnyti, kaip ir kam jie išdygo mūsų literaturoj.

Po mano akių tuo tarpu dvi knygutės paskutinės kategorijos: 1) „Lietuvos Mesijas“ — parašyta „Ne-kunigo“, atspausdinta „Teisybės mylėtojo“ ir 2) Dievas, dangus ir pragaras“ — be jokio parašo.

„Lietuvos Mesijas“ atspausda da 1890 m. Šita knygutė, kaip paaiškinta prakalboje, p. Teisybės mylėtojos ne pats sustatė; rankraštis „L. M.“ patekęs į jo rankas „iš-netyčių“. Beskaitydamas tą rankraštį, jis radęs jame „daug originališkų pažvagtų“ ir delto „formą aptašinėdamas“, perrašęs, bet „įtalpa pasilikas beveik nekludyta“. Taigi, kaip matote, knygutė perėjo dagi per dvejus rankas: vienas ją parašė, kitas „aptašė“ perrašė, ir atidavė į spaustuve. Rodosi, būtų turėję išieiti kas tikrai gero, o išėjo nė šis — nė tas — kad nepasakyciau daugiau — ir tai per menką (akise p. Ne-kunigo ir Ko.) priežastį — rašytojai, pradėjus nuo pat pirmutinių puslapių (Kristaus biografija), suvis užmiršo, kam jie rengia savo knygutę ir parašė ją taip, kad sodietis, perskaitęs tiktai pradžia, mes ją į pečių ir užsižadės skaityt dagi „Aisbės“ apysakas. Ne, šiteip rašydami, nedaug „imesime šviesos į kampus tamsybės ir prietarų“ ir nepadėsime „pasiekti greičiaus Kristaus garsintąją dangaus karalyste ant žemės“ — kaip tikisi p. Teisybės mylėtojas — nors mūsų norai būtų ir geriausi. Pridarsiu da, kad kalba „L. M.“ netikus — smarkiai apdar-

kyta, o įtalpa suręsta iš suvis nepritaikytų prie kito kitos dalių.

Knygutė „Dievas, dangus ir pragaras“ da bjauresnė. Manydamas, kad „religija reikia suster“ išikai tarp žmonių naikinti, jeigu norime, kad žmonės pareitų į protą: „gudragalvis“ rašytojas (teip jis pats savę vadina), ant keliolikos lapų su tikru pašėlimu ir šlykštum cinizmu stengiasi diskredituoti svarbiausius tikėjimo dogmatas. Jam rodosi, kad jo toks siekis išganingas, kad tam siekiui viskas tinka ir kad bjaurių žodžių tam tikslui suvis užtenka. Rašytojas „D., d. ir pr.“ elgiasi su tikėjimu, kaip tuli kunigai su mokslu: prisegs nemiellam jiems mokslu vyrui (paveizd. Spenceriui), ar laikraščiu negražų epitetą, drėbs šlykštų žodį, ir autoritetas, ar nuomonė prieš kuriuos kovoja, jiems rodos, turi akies mirksnyje į dulkes pavirst . . . Jeigu kelintas sodietis, apsigavęs vardu minėtos knygutės, ir pradės ją skaityti, tai iki galui bet neperskaitys del tų pačių priežasčių, kaip ir „L. M.“ Bet duokime pelyti rašytojui „D., d. ir pr.“, sakykime, kad visi sodiečiai tą knygutę perskaitys ir taps „gudragalviais“, kaip norėtų rašytojas. Ką-gi rašytojas siūlo jiems vietoj tikėjimo? Tą pat, ko pats pilnas — neapykantą, kerštą, troškimą žudymo, kraujo! Į tokį tai ypatingą protą stengiasi jis atvesti žmones, tokią knygutę bruka jis vos pradėdantiems skaityti ne-dvasiškos įtalpos knygas sodiečiams; tokiais raštais šmeižia vos dygjančią mūsų literaturą.

Toki netikę raštai, kaip „L. M.“ ir „D. d. ir pr.“, be abejojimo labiau trukdo platinimą tarp sodiečių knygų, ne kaip pulkai rubežiaus sargų ir visa Rusų policija.

Birštonas.

Birštonas — tai mažytis miestelis, ar stačiai sakant bažnytkaimis Trakų paviete, Vilniaus gub. ant pat Nemuno krašto; kitapus Nemuno — Suvalkų gubernija. Kaip miestelis, Birštonas ne tik mažas, bet ir nuskures: triobos beveik visos su šiaudiniais stogais, menkos, ulyčios negrįstos. Birštono gyventojai — daugiausiai vietiniai ukininkai ir nedaug žydų; iš viso gyventojų bus koki du-trys šimtai. Rudenyje, žiemą ir pavasaryje Birštone tylu ir tuščia: pačtas uždarytas, pristavo nėra, kiti kromeliai teipgi uždaryti. Atgyja Birštonas vasarą, žmonėms pradėjus rinktis ant vandenių, kurie yra Birštone šalia pačio miestelio; del vandenių Birštonas ir yra apgarsėjęs Lietuvoje. Vandenis Birštone atrado daktaras Bartoševyčia, kada — to tikrai nepasakysiu, bet, kaip girdečiau, jau bus į 50 metų. Iš pačių pradžių ten važiuodavo pasimaudyti vasarą tik daktarai su savo šeimynomis; toliaus pradėjo važiuoti ir šėip žmonės, ne daktarai. Bartoševyčia įtaisė vanias ir pastatė trejus namus atvažiuovusiems gyventi. Po lenkmečiui Bartoševyčiaus sunus, kuriam buvo tekę Birštono vandens, turėjo bėgti už rubežiaus, užtai jis turėjo parduoti vandenis; nuo Bartoševyčiaus vandenis atpiko p. Kvintas, kaip sako, už 6000 rublių. Lenkams tuom tarpu jau buvo uždrausta pirkti turtus Lietuvoje, bet p. Kvintas igijo sau vandenis, nės pasipažino su ministeriu vidurinių reikalų. Kvintas sudodino parką, pastatė parke du hotelių, o šale parko restoraną ir salę šokiams, pastatė didesnę triobą vaniomis. Netoli parko ir miestelyje kiti teip-gi statė namus, nes skaitlius važiuovjančių į Birštoną mandytis kasmet didinosi. Kaip nuo tada Birštonas pakilo, regima iš to, kad vandenių valdytojas. Kvinto sunus, noris parduoti vandenis ir prašas 100,000 rublių, o

jam duoda 80,000 rublių; vargiai p. Kvintas ir puse šitos sumos ant Birštono padėjo, nes hoteliai, restoranai ir salė šokiamos tik iš lentų sumušti.

Dabar papasakosiu, ką aš patėmyjau, važiuodamas į Birštoną ir ten begyvendamas.

Į Birštoną visi per Kauną važiuoja, išskyrus, žinoma, tuos, kurie nepertoli nuo Birštono gyvena ir savo arkliais atvažiuoja. Kaune reik nueiti ant pačto stacijos ir ten nusipirkti pirmos arba antros klasos bilietą; pirmos klasos bilietas kaštuoja iki Birštonui 1 rub. 70 kap., o antros 1 r. 30 kap., už daigtus mokasi skyrium. Omnibusas eina iš Kauno į Birštoną kasdien 3 valandą po pietų. Omnibusas baisiai išrodo: ilgas, aukštas, sunkus; ant viršaus sukrauti kelianninkų daiktai, pertai omnibusas da aukštesnis išrodo. Į omnibusą pakinkyta ketvertas menkų, silpnų arklių; jau akį metęs supranti, kas čia bus per kelionę. Pirmą klasą viduryje omnibuso šioms žmogystoms, ten yra dvi sėdynės, viena priešais kitą; antra klasa iš galo omnibuso teip-gi penkiems-šešiams žmonėms. Primgalyje sėdi vežėjas ir žydas-mekleris; juodu visados ant kelio paima ką nors trečią pavėžinti, ir tai jau jų pelnas. Iš to galima suprasti, kokią sunkenybę tempia tie keturi nelaimingi arkliai. Šešioms žmonėms pirmoje klasoje perangsta, o ypač vasarą, važiuojant per karščius: čia šilta, o čia reik sėdėti susigrudus. Per Kauną ir per Aleksotą omnibusas žingine važiuoja; žydas po kelis syk stabdo arklius: nuo vieno tokį daigtą paima nuvežti į Prienus arba į Birštoną, nuo kito kitokį, o passažierai turi laukti, iki žydas savo reikalus pabaigs. Ant galo išvažiuoji jau iš Aleksoto ir vel didelį kelio šmotą reik žingine važiuoti, nes už Aleksoto yra keli kalneliai, tai arkliams sunku vežti. Pasisamdyti skyrium arklius ir vežimą iš Kauno perbrangu, nes žydai be 10—12 rublių nenori vežti, o nuo Kauno iki Birštonui tik penkios mylios su viršum. Lygum plentu arkliai vis, tarytum, snausdami bėga; lauki tik, kad greičiaus kelionė pasibaigtų. Gerai da, kad, man į Birštoną važiuojant, važiuo vienas storas (drutas) kaip grūdų maišas ir raudonas kaip brōkas ponas, kurs šnekėjo be paliovas, užtatai ne teip nuobodu buvo. Jis pasakojo, kad omnibuse, kuriame mes važiuojame, Rusui su Turkumi kariaujant, ligonius važioję; visi nusistebėjo ir sakė, kad omnibus vargiai galėjo iš teip toli atkelti, vienok paskui pasirodė, kad tai ne melas, bet tikra teisybė. Toliaus tas ponas ėmė skūstis, kad Birštone jam reikšią alkti. „Ar tai tamistai daktaras tokią dijėtą uždavė?“ paklausiau. — „Ne, saugok Dievel atsakė jis, „matai tamista, aš, kaip tikras Lietuvis, nereikalauju kuolepiausių ir lengviausių valgių, bet tik sočių ir gardžių, o to Birštone aš neturėsiu, tai ne namie.“ Toliaus tas ponas užėmė kalbą apie tai, kodėl ponams dabar sunku ant svieto gyventi; pagal jį visa bėda paeina iš to, kad ponai perpuikiai gyvena, o per tai daug skatiko išleidžią ant nereikalingų daiktų. — „Atsiprašau tamistos, man rodos, dabar sunku gyventi dėl to, kad darbininkui reik brangiai mokėti“, įsikišė žilsvas, aukštas su didele barzda ponas. Jie ėmė smarkiai ginčytis, vienas gynė savo, o kitas savo, storasis ponas dagi sušilo; ant galo abu nutilo, palikę klausymą neišrištą; paskui, storasis ponas pasisakė, kas jis ėšas, ir paklausė savo priešininko, iš kur ans. Pasirodė, kad abu bajorai-dvarininkai iš Kauno gubernijos. Pavakarėj apie 8 valandą omnibusas į Prienus atsikarkino. Po Prienaus reik keltis per Nemuną. Visi išlipome iš omnibuso prasimank-

tyti. Vaziuojant iš Prienu prie Nemuno kalnas norneaukštas, bet status; omnibusą turi leisti prilaidyti; po vienu paskutiniu ratu pakiša grandį, prištą prie primgalio; tas ratas tada tik šliauzia ir neduoda omnibusui greit lėkti, šep omnibusas į Nemuną nudardėtą. Da bjauriaus, kaip reik užvažiuoti ant to kalno, važiuojant iš Birštono; tada vienas žmogus plaka arklius, koki penki stumia omnibusą ir visi pradeda teip rėkti, kad visuose Prienuose girdėt; kaip tik arkliai sustos, tuojaus kiša po ratais akmenis, kad omnibusas neimty atgal pleškėti. Persikėlus per Nemuną, prasideda smiltys; kokius du-tris verstus negali pavaziuoti greičiaus kaip žingine, užtai pasažierai nē nelipa į omnibusą, bet eina pėkšti; arkliams teipgi duoda pasilsėti. Po 9 valandai omnibusas ateina į Birštoną. Atvažiuavus, pirmiausiai reik gyvenimas pasirūpinti. Gyventi yra parke du hoteliu: senasis ir naujasis, abu ant dviejų gyvenimų; senamjame yra 30 numerių; pigiausias numeris už 15 rublių (per mėnesį? R.), tokių numerių yra tik keli, kiti numeriai po 25 ir po 30 rublių. Naujamjame hotelyje teip-gi 30 numerių: ten ant viršaus yra 4 numeriai po pustrylikto rubliaus, 4 — po 15 rublių, kiti numeriai po 20, 25 ir 30 rublių. Šalia parko yra koki 6 namai, kur gali pasisamdyti gyvenimą iš trijų ar keturių kambarių; ten gali rasti ir po vieną kambarį, bet tik vienuose ar dviejuose namuose. Miestelyje pas ukininkus teipgi galima kambarius pasisamdyti nebrangiai, bet tokius kambarius užima tie, kurie ankščiau atvažiuoja, prie to tie kambariai sunku surasti, nes apgarsinimų ukininkai neiškabina. Geri gyvenimai namuose p. Orvidienės ir p. Kvinto. Daugiausiai žmonių senamjam hotelyje gyvena; ten visą vasarą beveik visi numeriai užimti; naujamjam hotelyje gyvena kur kas mažiaus, nes jame apačioje prisilaiko drėgnumas. Abu hoteliu padaryti iš lentų, todėl viskas girdėti, ką kaimynai šneka; paskui, jeigu pradžioje arba pabaigoje vasaros pasitaiko šaltos dienos arba naktys, tai nors ėmęs bėgk iš hotelio; per karščius ant antro gyvenimo sunku iškėsti. Abelnai sakant, su gyvenimais Birštone niekai: jeigu ant vasaros atvažiuotų keliolika turtingų šeimynų, tai pritinkančių gyvenimų nerastų. Pietus gali gauti restorane ir miestelyje privatiškuose namuose; pigiausi pietus už 12 rublių ant mėnesio, beveik visi tokiais pietumis ir pasikakina; pietus, žinoma, ne koki, bet ir prekė neperdidelė; negali reikalauti, kaip tai daugumas daro, kad valgis būtų geras ten, kur jį verda daugeliui žmonių ir kur ne visi sykiu pietuoja, o da labiaus negali norėti, kad už pigiai būtų ir daug ir gardu.

Birštonas guli gražioje vietoje. Iš pietų pusės, da neprivažiavus pat Birštono, tęsiasi kalnas, krumais apžėlęs; jis prieina beveik iki parkui; toliaus, už jo, šalia pačio parko Vytauto kalnas, krumais ir diktomis egalitėmis apaugęs; šitas kalnas ar nebus tik supiltas; nuo jo viršaus aplinkui toli matyti, o Birštonas rodos po kojų; už Vytauto kalno tuojaus prasideda aukštasis Nemuno krantas, teip-gi krumais apžėlęs; tokiu budu iš pietų pusės stovi, rodos, žalia siena. Į rytus nuo Birštono, kitapus Nemuno, Suvalkų gubernija; ten, tuojaus ant Nemuno kranto, miškas, nors nelabai didelis. Į žiemius už miestelio nedidelis miškas, o toliaus iškilęs į viršų Nemuno krantas, tik gaila, kad plikas. Iš vakarų nuo Prienu lyguma, ukininkų laukai. Birštono parkas nedidelis ir pavėsio jame ne kas žin kiek; kadangi vienas miškas kitapus Nemuno, o kitas kur kas už miestelio

ir per miestēļi jo nē nematyti, tai parkas turētū buti daug didesnis, kad publikai butū kur lemtai pasivaikšcioti; prie to Kvintas da hotelius parke pastatē, gerias, kad hoteliai butū kitoje vietoje.

Tarp miestelio ir parko vieta suvis žema; toje vietoje yra trys šaltiniai, iš kurių kyla surus vanduo: tą vandenį leidžia į vieną daiktą; paskui jį leidžia į triobą, kurioje šildo, o sušildę leidžia toliaus į vanias. Visos vanios vienoje trioboje; viename koridoriuje iš abiejų pusių vanios moterims maudytis, o kitame — vyrams. Kiekvienas turi apsirinkęs laiką maudytis; jeigu kas pasivėlino, tai jo vanią užima kitas, tada reik ilgai laukti, iki gauni vanią. Pradedama maudytis nuo 7 val. iš ryto iki kokiai pirmai valandai po pietų. Doktoras paskiria, kiek kam vanioje sėdėti ir kiek laipsnių šilumos turi būti vanduo; užtai vieni sėdi ilgiaus, kiti trumpiaus, vieni šaltesniame vandenyje, kiti šiltesniame; kitiems doktoras liepia da pridėti druskos į vandenį, kad butū suresnis. Už vanią mokasi 35 arba 45 kap. Vanios įtaisytos nepuikiausiai. Ant kiemo yra trioba, kurioje teipgi yra kelios vanios; ten neturtingiems duoda vanias uždyką; iš to daugiausiai tik vieni žydai tesinaudoja. Ant pat Nemuno kranto, už parko, šalia Vytauto kalno, yra da vienas šaltinis, pramintas „Viktoria“; iš to šaltinio kyla vanduo, kuris geležia atsiduoda. — Prie vandenų yra doktoras, kurį p. Kvintas pakviečia; doktoras gauna nuo p. Kvinto gyvenimą ir da pinigais kelis šimtus; garsesnis doktoras gauna brangiaus, menkesnis mažiaus. Paskutiniuose metuose Birstone doktoras iš Kauno; atvažiuoja da ir šėip koki du-trys doktorai, bet jie turi suvis mažą praktiką. — Į Birstoną atvažiuoja maudytis iš Vilniaus, Kauno ir Suvalkų gub.; iš kitų gubernijų ir miestų atvyksta mažai; buna iš Gardino gub., Minsko, Peterburgo, Maskvos. Kiek iš viso suvažiuoja, sunku pasakyti, nes kada vieniatvažiuoja, kiti išvažiuoja. Daugumas suvažiavusių Lietuviais savę vadina. Pereitą vasarą suvažiavo maudytis nedaug; daugiausiai buvo žydų, paskui Lietuvų bajorų ir Lenkų, ant galo Rusų; nuo daktaro girdėjau, kad iš visų viso su žydais pereitą vasarą buvo į 700 žmonių, bet aš labai abejoju, man rodos — mažiaus.

(Pabaiga bus.)

Is Prusu Lietuvos.

31. dieną Spalių mėnesio Prusų karalystėje tapo išskirti skirtojai (Wahlmänner), o tiejie 7. dieną Lapkričio skyrė tautos vietininkus (deputatus) į Prusų karalystės seimą. Visuose Prusų Lietuvos paviečiuose tapo išskirti vokiškųjų konservatyvų kandidatai, ir tai labai lengvai — nebuvo nē vieno perskyrio. Nē Klaipėda su Šilokarčiamia neišskyrė savo kandidato p. J. Smalakio. Kituose paviečiuose nebuvo nē ką svajoti apie laimėjimą, tiktai anuose dviejuose buvo ant abejo. Deltogi aš čionai trumpai aprašysiu tą kovą.

Nuo senų senovės anasai kampas (ir visa Prusų Lietuva) skyrė vokiškus konservatyvus, kurių partija susideda iš valdininkų bei didžponių su nedidelin priemaiščių miestų gyventojų — kelinto pirklio bei fabrikanto. Taigi tokiu budu galima sakyti, kad Lietuvos kampas (ir didesnė dalis visos Prusų karalystės) niekad os neturėjo savo tikrų vietininkų, nēsa toki konservatyviški deputatai tai lyg gegušiukai kielių lizduose. — Liberalų partija Klaipėdos bei Šilokarčiamos paviečiuose iki šiol dar mažai teisingyvenus, ir, jeigu į ciecorystės seimą tapo išskirtas pavasaryje liberalas, tai tik per tai, kad Lietuviai buvo labai

įnirtę ant vokiškųjų konservatyvų už Tamošiaus perkalbėjimą, kad jisai nuo Lietuvų kandidatus atsisakytų. Kada dabar Lietuviai pradėjo politiškai judėti ir dirbti ant tautos bei žmonių pamato, tai žmonės pradėjo kreiptis prie savųjų, dagi kelintas Vokietis prisidejo prie lietuviškos partijos ir jos siekius užtaria. Nēsa ir suprantamas dalykas, kad tokiam menkesniam ukininkui Vokiečini daug verčiaus prisidėti prie lietuviškos ukininkų partijos, nekaip prie valdininkų bei didžponių, kurių reikalai suvisai kitioniški. Mat, Prusose gyventojų luomos labiau atsiskyrė viena nuo kitos nekaip Rusijoje. O ypač lietuviškuose paviečiuose, kame žemesnėji luoma dar labiau spaudžiama da ir josios lietuviškumo dėlei. Vienok perdaug didelės sutarties bei vienybės dar vis nēra, ir pertai valdžia su diažponiais ir ši kartą pergalėjo. Sunku yra apsaakyti visus ginklus, kokiais kovojo vokiški konservatyvai aname, teip sakant, lietuviškiausiam kampe. Jau gana pasakius, kad toji partija turi tokį Traušį su „Konservatyvų Laišku“ rašomu lietuviškai, bet tarnaujančiu Vokiečiams, žinoma, už pritinkantį atlyginimą. Taigi tasai Traušys, kurs, kas teisybė, nē ne koks puikus arba mokints žmogus yra, moka gerai drumsti vandenį, o paskui jau anie ponai žvejoja. Jisai per tą savo laiskapalaikį pirm skyrimo teip dergė, teip bjaurino visą lietuvišką partiją, kad ištikro tamsus klaipėdiškis arba priekuliškis Lietuvis galėju paabejoti apie dorumą siekių savo lietuviškų vadovų. Ten apie Priekulę yra ir daugiau tokių išgamų, kurie nesigėdėjo nē savo vardo po tokiais raštais pasidėti. O patsai landrotas (jisai ir kandidatas), pirm skyrimo patsai apkeliavo visos savo paviečio skirtojus ir, žinoma, vardan valdžios autoriteto išakė ar prisakė savę skirti. Mat, landrotai turi gana didelę valią, ypač dalyke padidinimo ar numažinimo mokesčių. Tai bekeliaudamas toks landrots be abejojimo ir tai savo skirtojams primena, o kad ne, tai skirtojai ir patys tai jau susipranta. Paskui ėjo tam tikri samdyti „sakytojai“ arba maldininkai per skirtojus ir tie, žinoma, vardan visu šventenybių prieš Lietuvų kandidatą kovojo. O skyrimą laikė bažnyčioje, žinoma, ir ne be apmastyto siekio. Vienok p. Smalakys vis tik gavo 137 balsus, o landrotas — 210, ir landrots tapė išskirtas. Šilokarčiamiškaiai prastai skyrė, nēsa privengė savo landroto, o Klaipėdiškių didžiama skyrė p. Smalakį. Vienok reikia pasakyti, kad Vokiečiai buvo pabugę ir delto pasistatė sav vieną Lietuvį per kandidatą, o tai aną žinomąjį p. Tamošių, kurs per ciecorystės skyrimus atsisakė nuo Lietuvų kandidatus ir tokiu budu išrodė savo solidariskumą su Vokiečiais. Taigi tasai Tamošius dabar tapo teipgi išskirtas drauge su savo landrotu. Žinoma, tas žmogus, nors jis ir Lietuvis, nieko gero ništaysys, nēs jam nerupi Lietuva. Reikia ir tai pridurti, kad Lietuviai, susideję ši kartą su liberalalais, patraukš prie savę simpatijas liberališkųjų Lietuvų, kurie iki šiol laikėsi prie vokiškų liberalų, ale kitą vertus tuomi susidėjimu su liberalais neitiko kelintam konservatyviškam Lietuvini; pertai dabar reikės vėl daug gudraus darbo, kol tie stipriejie konservatyvai taps pertikrinti.

Is Amerikos.

Chicago's bulmistro Harrisono kalba Lenku dieną ant visosvietinės parodos Chicago's mieste 1893 metuose.

„Ponios ir ponai! Esmi jums žinomas per Ameriketį. Štandien esmi Lenkas ir Lenku esmi labiaus nekaip kad kitą kart esmi juomi buvęs. Dar kudy-

kiu budamas gerbiau Lenkiją ir pirmutinės mano lekcijos buvo skaitymas jos graudžios ir tragiškos istorijos. Išsimokinau mylėti Lenkų žemę jau vaikinu budamas. Išsimokinau ją mylėti dėl karzygiško veiksmo Jono Sobieskio, kursai kaip sargos muras atrėmė Turkų antplaukimą ir išgelbėjo Europą nuo prapulties. Myliu ją, nėra Lenkų žemė buvo tėviškė Kosiūškos, kurs grumėsi už jos laisvę — de ja, puolė, kursai paskui atvyko į mūsų žemę kovoti už Amerikos laisvę, ir laimėjo kovą. (Plojimas). Myliu Lenkų žemę, nėra Pulaskis praliejo kraują už Amerikos laisvę, nėra Lenkai kovojo už mumis pas Savannah. Myliu ją už pergalejimus, kuriuos jinai mums padėjo laimėti karo mete, ir šiandien esmi Lenku labiaus nekaip pirm to, Amerikos Lenku, juogiai veizėjau į pergalejimus, kuriuos Lenkai pakajuje yra laimėję. (Plojimas).

Dar ne teip seniai nedaug Lenkų teturėjome, ir jie buvo pavargę. Bet, buk kas buvęs, jie atvyko pas mumis su ruošiomis rankomis; atėjo iš to krašto, kame juo trespė ir slėgė. Šiandien buvome liudinkais regyklos ant gatvių, kuria gali pasididžiuoti Chicago's miestas, pasididžiuoti savo ukėsais ir iškilmingu trukių, kurį lenkiški inteligentai ištaisė mūsų mieste. (Plojimas). Tai nebutumėte galėję atlikti jūsų tikrojoj tėviškėje, jūsų sostapylyje, Varšavoje, nėra ten uždrausta lenkiška kalba po mokyklas. Jau keli amžiai, kaip Lenkija grumiasi už laisvę ir kuone keli amžiai, kaip jokiam lenkiškam kudykiui nevalia uždainuoti laisvės dainelės. Ašaros tų mažų lenkiškų kudykių ir manę iki apsiverkiant sugraudino. O! kad Lenkų žemėje tie saldus balsai galėtų skambėti! Kaip ilgai Rusijos caras sėdėtų ant savo sosto, kaip ilgai galėtų mindžioti milijonus sprandų, kad vaikai jo žemėje galėtų mokintis ir valia jiems būtų dainuoti laisvės dainas?

Kada buvau Varšavoje ir mačiau, juog kožnas antrašas ant namų šalia lenkiško turėjo ir rusišką pavardę, juog kožnas savininkas maistiškų dalykų krovyklos, mėsininkas ir pirklys šalia lenkiško savo antrašo priverstas buvo padėti savo pavardę ir rusiškai, kada tai mačiau, parėjo man į galvą kitas didžiausias lenkiškas miestas — Chicago, nėra Chicagoje tuo po Varšavai yra daugiaus Lenkų, negu kokiame kitam mieste ant žemės obuolio — kame galite, kaip norite, Dievą garbinti, kur galite turėti tikrą savo valią ir kame nieks to jums negal uždrausti. Čionai ant jūsų nėra despoto, nėra Sibiro. (Plojimas).

Mano prieteliai! Ta didi paroda tapo iškelta apšvietimo dėlei; tai yra iškilmingiausias žmogiškos dvasios vaisius, kokį švietas kada regėjo. Čionai išsipildė dailydės sapnas ir poeto svajojimai ir lyg šmigstelėjus su žyniška rykščiuke, iškilo neužmirština ir iškilminga regykla, kokios neregėjo joks amžius, jokia šalis. Tai ištikrųjų yra stebuklinga dalyko lekcija, kame žmonės gali išmokti, juog žmonės čionai karaliauja, dailadariai bei užveizėtoja tėra tiktai jų tarnais. Jisai dar daugiaus sako. Čionai matome, ką gali žmonės ištaisyti, kada gyvena po karuna, užtariančia laisvės židinį. Šio ryto trukyje ėjo per gatves žmonės gražiai apsitaisę ir apšviesti; ten buvo kudykių, kuriuos kada išvydau, velyjau sav buti jų visų tėvu. (Plojimai).

Ten jūsų veizimuose buvo jaunų mergelių ir jaunų moterų. Jas išvydus atsigavo pasenusi mano širdis ir bučiau malonėjęs jas visas prispausti prie savo širdies. Kas iš to visiems per pamokslas? Ką Lenkai gal iš to pasimokinti? Privalo

pasimokinti, kad čionai nedirba tiesų slėgimui. Atėjote iš tos žemės, kurioj ganubyja jus vardan tiesos, kuriame terionai ant jūsų viešpatauja, jus karia ir baudžia, ir vis tai vardan tiesos.

Kodel ta procesija galėjo traukti per Chicago's miestą? Delto galėjo, kad toj žemėje kiekvieną žmogų tiesa užtaria. Tai mokina, kad toje žemėje, mano sanukėsiai, jus patys darote tiesas, jus patys esate ponais. Kam žmogui reikia šaukti priepaudos dvasias, kad tiesa visumet užtaria ir užstoja jo židinį? Jus darote tiesas ir jus turite galybę išlaikyti, atmainyti arba taisyti tiesas.

Kada šiandien žiūrėjau į jūsų iškilmingą demonstraciją, prie manęs prisiartinio vienas žmogus ir tarė: „Kodel jus tai velyjate? Kodel duodate Lenkams gaisinti judėjimą ir užkimšti gatves?“ Ant to atsiliepiu:

Del Dievo, argi galėčiau uždrausti Lenkams laikyti tą vienintelę dieną, kurią tur tame krašte?“ Buvo tai man pasididžiavimo valanda, kada mačiau jūsų maršą per gatves; palikote šią dieną aukso veršį (darbą), o tai padarėtė be prievartos, joks policijantais jūsų ant to nevertė. Buvote Lenkais, o dar geriaus buvote ukėsais, o tai gerai žinau, kad labai rupinatės buti gerais ukėsais. Patyriau tai geriausiai Balandžio mėnesyje, kada manę išskyrėte. Taigi geidžiu parodyti visam svetui, kad Lenkai Amerikoje myli tiesą, turi garbę ir yra teisus ir stropus Amerikos ukėsai. (Trenksmingas plojimas).

Jeigu žvaigždės ir juostos (Amerikos karuna) galėtų kuomet patekti į priegadą, galėčiau pastatyti kariumenę iš 20,000 Lenkų, kurie grumsis už Ameriką. (Plojimai). Labai man miela čionai priešais jūsų stovėti, ale tikiuosi, per lygiai malonų ženklą palaikysite, jei aš dabar savo kalbą užbaigsijų. Ačiu jums už maloningą išklausymą. (Plojimai po kelis kartus).

Po šitos kalbos į tris savaites tasai karštas Lenkų, prietelius, kaip žinome, tapo nušautas. Harrisonas ir šėip buvęs labai žmoniškas vyras ir didis prietelius nuskriaustųjų.

Rodyklė svarbesniųjų išiskverbusių į „Varpą“ klaidų:

Nr. 8. Ant 114-to psl. straipsnyje „Amžiaus dvasia“, 1-joj eilutėje stovi atspausta „išauklėtus ir jausmais“, o tur but: „išauklėtus mintimis ir jausmais“; antrojoj skiltyje, 13-toje eilutėje nuo apačios stovi atspausta „beržo-svyruno“, o tur buti „beržo-svyruoklio“. Eilėse, ant 118-to psl., 9-toje eilutėje nuo apačios, vieton „varnos“ tur buti „varnas“. Ant 124-to psl., pirmojoj skiltyje, 2-joj eilutėje nuo viršaus stovi atspausta „skripkas skambiname“, o autorius nor, kad pasilikty kaip buvo jo rankraštyje, „padarome ant skripkos per virvutę“; — 13-toje eilutėje stov atspausta „lenkiškus skvernus“, o autorius velyja, kad butų „lenkiškas padelkas“; — 30-toje eilutėje stovi atspausta „Lietuviams“, o tur buti „Lenkams“; ant 125-to psl., pirmajoj skiltyje, 16-toj eilutėje nuo viršaus stovi atspausta „nereiks be reikalo drebėti“, o tur but „nereiks be reikalo kratyti, o žmonėms be reikalo drebėti“.

Pinigus, gromatas ir rankraščius į „Varpo“ bei „Ukininko“ redakciją siunčiant, reikia šioki adresą padėti: **Herrn Dr. Bruažis, Tilsit (Ostpr.)**.

Į t a l p a :

Ar privalome prispaudėjų nuğastauti? — Rusvos dulkės. (Pabaiga.) V. K. — Kalbos dalykai. K. Obelaitis. — Tėvynės varpai. — Ką Rusai rašo apie Lietuvius. — Bibliografija. P. V. — Ar valia Lietuviams žemė pirkti teip vadinamose vakarinėse gubernijose? Balandis. — Gromatos iš svetur. P. A. — Birstonas. Balandis. — Iš Prusu Lietuvus. — Iš Amerikos.